

מנחם אב - תשע"ג

בס"ד

שיטת הגר"א לסיבת חורבן בית שני

ד"ר אבי וינרוט עו"ד

מוקדש בכאב נצחים לעילוי נשמות:

אמי מורתי ה"ה דרייזל בת אסתר זיסא וינרוט ע"ה - הכ"מ

אבי מורי ה"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל

ה"ה נעכא בת מנחם הלוי שטרנטל ע"ה

ירמיהו פרק נא פסוק נא

בְּשֵׁנוּ כִּי־שָׁמַעְנוּ חֲרָפָה כְּסִתָּהּ כְּלָמָה פָּגִינוּ כִּי בָאוּ זָרִים עַל־מִקְדָּשֵׁי בַּיִת ה': ֵס

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

איכה רבה (וילנא) פתיחתות

והיו מחזירין אותן בחוצות ירושלים ואומרים לא הייתם אומרים שאין האומה הזאת עובדת עבודת כוכבים ראו מה מצינו להם ומה היו עובדים הא כל אפיין שוין הה"ד (יחזקאל כ"ה) יען אמור מואב ושעיר הנה ככל הגוים בית יהודה, באותה שעה נשבע הקב"ה שהוא מקעקע ביצתן מן העולם שנאמר (צפניה ב') לכן חי אני נאם ה' צבאות אלהי ישראל כי מואב כסדם תהיה ובני עמון כעמרה, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה, ד"א (ירמיה נ"א) בושנו כי שמענו חרפה, אלו שבעה עשר בתמוז, כסתה כלמה פנינו, אלו תשעה באב, כי באו זרים על מקדשי בית ה', חורבן ראשון וחורבן שני, כיון שחטאו גלו, וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

של חם והזו שקראו הפסקה כשהו כלימה פניו שהורידו וכשהו של כלימה על פניהם צ"ח מראה"ש ומלפ"ס כמות רמה את מוצת. וזה היה בראש"ב. כי באו וזים על מקדשי ה' וזו הוכח ראשון וחורבן שני ועבדו וזו של סני חטאים של י"ז בתמו ושל ניב נחירי שני בני המקדשים וכמו שבארם לחלוך: **דוגמא** ידוע ומבואר בספרים מברכות ועשרה חוברות המה כלי כל החורה כולה וכל החורה כולה נזמזה ונכללה בהם. והגם דאין אנתו וירעיש ענה הארץ למצא כל הפרטים שנתורה בשפת החבורה עניי"ו וברבים אמנים ובוראי דהוא כן. והנה עזר גולים ונכלו בשני דברות והאשונים שום אבי ויהי לך שנאמר ביביר אחר מפ' המבורה דמה לך שנאמר כל הברכים. ונכללם הם סור פרע ועשה טוב עשה וליי. אבי עשה ועשה טוב. ולא יהיה לך הוא ליי וסור פרע. והנה אבי הוא פנות עשה וצווי להאמין בכל מה ששאר בכל העולם והמצויאות בכללו ומפסידו פורטי מרעו את הנל הבורה יתברך שמו מרוב אחרו ומפצי"א בכל עת ותמן. וזהו נכלל חזק כל המצות עשה ושל כן מחורבים כל מה שצויה עלינו מהמצות עשה ונכללם הוא ציווי של ועשה טוב. ולא יהיה לך הוא חבלל של סור פרע והוא אוהרה ליי שיהא נאמין חלילה דברך שוא יסקר ושום ני"ס בעולם ולא לעבד לעולם נברא שבעולם כאשר עשו חמסים הקדמונים דהנה שהיו מאמינים שיש בה להמצמצים לחזק למי שירצו מהבוראים שחטח כמחלים או להטיב למי שרצו שרצו ועני' יצא לעבד את השמש והירד והכניכסם ודומות כד' לחפוק רצון מהם (ועני' ברב"ש י"ש הלוי"ש ע"ז). ודברו זה של לא יהיה לך הוא ראש וסוד לכל

עצמו והי' קודם שיעל בטרם לא היה נמצא כלל והי'א יעשה את עצמו ושימא ולא אמר על עצמו שהוא נביא מלכות דהיי' ידוע וכן החלה מצאתי. רק הכונה שהיא נעשה ונלול מעצמו ולא וולת עשאו רק נעשה בטבע הקבוע המעולם בעת נברא העולם. ועד ויליהוה שולל מבימה למבימה עד כי יכפרו למסוף גג בהבריה ונדומה ליה וכל ענין זה הוא לעבור על העשה של אבי ה' אלילך. ועל אל הברים נהגתו חילי דאמרו במספה קדושים וז' יצרו של עורו אמר יכול לך. שר אמרו שם יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום. והנמנל פירושו באותן אופן וידד הפוליים שהחולו לפחותו מקודם ונכלל יום מהמב עלי לוחיך לו פתי על פתח. ומתחדש פירשי ומשואה שאני יכול להאדם באופן הקודם מתחדש באופן אחר ולהשילי אשר הוא הומוסן טמס כן הקודם. והיו מתחדש שהוא חוש טמס לא כדקדים:

והנה וזו שני אופני חטאים היו כעול וכמרגלים וחלוקים וזו ממש מהסוד לוחסוד. ובנכל היה חטא כענין עני לומר להעגל אלה אלהך ישראל ולהאמין להעגל או כמול שור שישי בו אדו כח להעגל כגולם השפל ועבדו על אוהרת לא יהיה לך. אבל כמרגלים לא היה בו שום סוד צ"ח רק אדרבה שם היה חטא לוחסוד ממש כחוסוד אמורה דאמרו כי חוק הוא ממו כמרגל גג בעת צ"ח איתו כחל להוציא שם כליי. וישפט ע"ס משפטי השכל וירדכי חסכב אחרי שראו שם ערים כצורות וירדכי חסכב אחרי שראו רלא וכלי ישראל לנפשם. וענין חטאם או היה נגר העשה של אבי ומבואר. ובהו הוא רחוקים ני"ב משבעה עשר בתמו. וגם כשי התרבותו מצוה ני"ב שהיו חלוקים בתו שני מני חטאים. רבבית ראשון

והנה חזק הרע מתחפן הוא לכמה חזקין מפס כה רפס כה כפי מה שיעלה האדם ואם לא יעלה בידו באופן אחר יתחפן ממש ליהפוך באופן אחר הנמו ממש דאשון אלי. יעלה בידו. והוא רלפסנים וחיטאו בחטא עני או אביזי וידוה הוא לוחסוד לואדם אמורה האסורה ומה להאמין מבימה הממולעים שישי בכחם לוחט או לוישי וישפטו לעבד לום. והנה העובר על לא יהיה לך והאדם המסקל דבר העצ היה ככלל פניו המאמין לכל רבר ויק ונזב. ואם רואה הרע"י שאני יכול לפתח את האדם בזה האופן הרע"י להיסבנו ממש להחליבם כלבוש חכם ופוליסוף למפט בכל האדם האמונה המתחייבה ולהטיל לו בה ספקות עד שיכבאו חלילה ליי כפידה נטויה ושלא להאמין כלל ולומר עוב ה' את הארץ ועולם כמנתו נתג וכמי חמפב אשר חמפב בו בעת הבריה. וכמו שאמר החבור על פרעה שאמר ושמאל מן לי יאורי ואני עשייתו ודפיעה אמר שהוא עשה את עצמו. וברבים אלו חרי הם בידך מלצה ומשל דכפשוטו היי אר אפשר להאמין שהוא בעצמו יעשה את

מאחד מגדולי המלכות, בדק המלך הדברים ולא מצא בהם ממש, מה עשה המלך עשה סעודה והושיבו בראש המסובין להודיע שבדק הדברים ולא מצא בהם ממש, כך לפי שהיו או"ה אומרים לישראל אתם עשיתם את העגל ובדק הקב"ה את הדברים ולא מצא בהם ממש לפיכך נעשה ראש לכל הקרבנות שנאמר שור או כשב. רב הונא בשם רבי אידי בשם רשב"נ מוצלים היו ישראל מאותו מעשה שאלו עשו ישראל את העגל היה להם לומר אלה אלהינו ישראל אלא הע"ר שעלו עמהם ממצרים עשו אותו. דבר אחר הן אתם מאין לא מליחה סרוחה ופעלכם מאפע מק' פעיות שהאשה פועה בשעה שהיא יושבת על המשבר צ"ט למיתה ואחת לחיים. תועבה יבחר בכם אע"פ שהתינוק הזה יוצא ממעי אמו מטונף ומלוכלך מלא רירין ודם הכל מחבקין ומנשקין אותו: ראשון לציון הנה הנם, רבי חגי בשם רבי

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

בושנו כי שמענו חרפה, כיסתה כלימה פנינו, כי באו זרים על מקדשי בית ה'

מדרש רבה:

בושנו כי שמענו חרפה – י"ז בתמוז

כיסתה כלימה פנינו – ט' באב

י"ז בתמוז נשברו הלוחות – בגלל חטא העגל

ט' באב – חרב הבית – בגלל חטא המרגלים

חטא העגל – חטאו הערב רב, ואילו בני"י שמעו ולא מחו. זה חטא של שמיעה = "שמענו חרפה".
חטא המרגלים – העם עצמם בכו בכיה של חנינם = כיסתה כלימה פנינו.

כי באו זרים על מקדשי בית ה'

מוסיף בית הלוי:

בית ראשון – נחרב מחמת חטא העגל.

בית שני – נחרב מחמת חטא המרגלים.

הכוסות, היו דמעות נושרות מעיניו ונופלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נחתם גזר דין!

מקשה על כך המהרש"א: מדוע כל ישראל צריכים לסבל בשל אדם אחד רשע מרשע, אבי אבות הטמאה שכזה?

ומתרץ, שכל ישראל נענשו על שלא היה ביניהם מי שמחה על כך. איך יתכן ששתקו כששמעו מעשה נורא כזה? מדוע לא הפגינו ליד ביתו? למה לא שברו לו את החלונות?... אם שתקתם — אמר הקב"ה — כנראה שאתם מספיקים לכה, ולכן כלם צריכים לסבל.

שואל על כך היעב"ץ: מדוע, באמת, שתקו? כיצד זה שותקים על דבר נורא שכזה?

אלא, שאם נבדק את מעשהו של השליה, נוכח לראות שהוא לא עשה שום עברה. הוא לא לקח את האשה כשהיתה אשת איש, אלא המתין שתהיה גרושה. גם העבדה שלקח את הנגר למשרת על מנת לכסות את החוב אין בה אסור, שהרי מתר לקחת אדם שישימש כמשרת בעד חוב, ומפיון שהכל 'בסדר' והכל 'חלק' — אין על מה למחות ולהפגין!

מכאן ראינו ברורה — מסיים היעב"ץ — שיש מעשים שלפי ההלכה הם בסדר גמור, ואין שום סעיף בשלחן ערוך האומר שאין לעשות כך, אבל אלו הן עברות חמורות יותר מן העברות שיש בתורה, והן בכלל 'מאן דסני עלה לחבריה לא תעביד'.

מסקנה זו נוגעת לכלנו — יש דברים רבים שעל פי ההלכה הם בסדר, ואף הפכו למעין 'מסקמות חברתיות', אולם אותן מסכמות עשויות להיות הדברים הגרועים ביותר בעולם, יותר מן העברות החמורות שבתורה, ועל אותה שעה נחתם גזר דינם...

גש ההשקפה הנכונה על נסיונות החיים

נסיונות החיים אינם רק מצבים שדורשים מאתנו התגברות, אלא אף הזדמנות להוכיח את עצמנו; הספור הבא, שהתפרסם בגליון "ענג שבת", מבאר זאת באמצעות דגמא מוחשית הלקוחה מחיי היום יום:

שלמה הזמן למסר שעור לדגמא, שעור שעתיד לקבץ אם יתקבל קמורה קבוע לת"ת פלשהו. לא היה זה ת"ת רגיל כי אם מוסד חנוכי המטפל בילדים הסובלים ממכלול בעיות וקשיים התנהגותיים. העבודה עם ילדים אלו הצריכה גישה חנוכית מיוחדת, ושלמה קנה להוכיח את היכולות הללו בשעור לדגמא שהתעתד למסר.

נכנס אל הכתה כשלבו הומה ונרגש, מנהל הת"ת נכנס בעקבותיו, מציג בפני התלמידים את המלמד החדש ומבקש מהם להתנהג יפה ולהקשיב פראוי לשעור, אולם, כבר בתחלת השעור החלו ההפרעות להגיע ולשבש את מהלך הענינים. הראשון היה תלמיד שהרעיש והפריע על ידי הכסא שעליו ישב. הוא נגרר אתו לימין ולשמאל, נחבט בשלחנות שמקדימה ומאחור, ויצר מוקד בלתי נסבל של רעשים שאימו לגבר על קולו של המלמד. שלמה הבין שהמבחן שלו התחיל.

בהבעת פנים שלוה הוא נגש לתלמיד המפרע, נטל את הכסא ואמר בנעימות: "בוא צדיק, אני רואה שהכסא לא נח לך. נחליף אותו בכסא יותר טוב שאינו מרעיש ואתה תוכל להקשיב יפה לשעור". הילד התישב על הכסא החדש בשביעות רצון, והמנהל ציו לעצמו נקדה לזכותו של ר' שלמה — במקום לגרר ולהעניש הוא העניק הרגשה טובה ותשומות לב חיובית, הוא השפיל להבין לנפש הילד, הוא הצליח.

שלמה המשיך במהלך השעור, הוא הצליח לרתק את התלמידים, לעורר אותם להשתתף ולענות, והתאמץ להתמודד גם עם תשובות שזרקו ללא הצבעה ועם הערות שלא מהענין שהשתרבו בין לבין.

פתאום, מבלי שהתכוונו לכה, הזדקף בירכתי הפתה תלמיד מתלתל, הרים את ידו ושלח מטוס ניר חצוף לעבר שלחנו של המלמד. שלמה נבהל לרגע, או למושנה הוא התעשת, מזכיר לעצמו שהוא במבחו ושעליו להוכיח את עצמו. הוא הושיט את ידו לאוירון המעופף ותפס אותו, עטה על פניו חייג חביב, ואמר: "יודעים אתם ילדים, חז"ל מספרים שאנשי כנסת הגדולה פגנו את הנסח של 'ברוך שאמר' על ידי פתק שנפל מהשמים, אני רואה שגם אלי הגיע פתק- אולי זה מסר משמים?..."

התלמידים צחקו, אפלו המתלתל הפתע מהתגובה של המלמד החדש, והמנהל צין בפנקסו נקדה נוספת לזכותו של שלמה.

בתם השעור נגש המנהל לשלמה, הודה, החמיא והזמין אותו למשרדו כדי לסכם אתו על הימים והשעות שהוא אמור ללמד. שלמה ארו את חפציו ונפרד מהתלמידים, תוך שהוא מודה להם בחיג ומשבח את השתתפותם בשעור, הוא שגר חייג נוסף מיוחד אל המפריעים הראשיים. אכו, דוקא ההשתוללות שלהם העניקה לו את ההזדמנות להוכיח את עצמו. דוקא בגלל זה הוא הצליח.

החיים שלנו הם כמו שעור לדגמא. הקב"ה בכבודו ובעצמו בוחן ובודק אותנו. מנסה למוד את כשר העמידה שלנו מול קשיים ונסיונות. דוקא השכו הטרדן או החברותא שלא הגיע לחתנה של הבת ולא טרח אפלו להתנצל — הם אלה שמאפשרים לנו להוכיח את עצמנו. דוקא הגיס שיוזע רק לנצל ואינו מעלה בדעתו להציע עזרה- הוא אתגר בשבילנו.

שלמה אינו כועס על הילדים שהפריעו לו. הוא מבין שההפרעות היו בעבורו קרש קפיצה אל ההצלחה. קשיים מעין אלו — אף שהם מכאיבים, מבישים ומכעיסים — הרי הם מעניקים לנו הזדמנות לעלית מדרגה. הם גם מזכים אותנו בשכר עצום ונשגב המבטח לאלה שהם בבחינת הנעלבים ואינם עולבים. לכל אחד נסיונות פרטיים משלו, התמודדיות ומעשים מקוממים, ויש לזכר כי המעשים המרגיזים אמורים אפלו לשמח אותנו כי הם עשויים להיות פרטיס הכניסה שלנו לעולם הבא!

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק א

המנורה מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדים כו"ם ומגלים עריות ושופכי דמים וכן בשני ר' יוחנן בר תורתא אמר מצאנו שלא חרבה שילה אלא שהיו מבזים את המועדות ומחללין את הקדשים מצאנו שלא חרב הבית בראשונה אלא שהיו עובדי כו"ם ומגלי עריות ושופכי דמים אבל בשני מכירין אנו אותם שהיו יגיעין בתורה וזהירין במצות ובמעשרות וכל ווסת טובה היתה בהן אלא שהיו אוהבין את הממון ושונאין אלו לאלו שנאת חנם וקשה היא שנאת חנם שהיא שקולה כנגד ע"א וגילוי עריות ושפיכות דמים דלמא ר' זעירה ור' יעקב בר אחא ור' אבונה הוון יתבין אמרין ביותר שבראשון נבנה ובשני לא נבנה אמר רבי זעירא הראשונים עשו תשובה והשניים לא עשו תשובה אמר רבי אלעזר הראשונים נתגלו עוונם ונתגלה קיצם השניים נתגלה עוונם ולא נתגלה קיצם שאלו את ר' אלעזר דורות

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

בית ראשון - היו שלוש עבירות של יסודות היהדות, שהם בגדר של יהרג ואל יעבור: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים

בית שני - שנאת חנם ואהבת ממון.

איך יתכן ששנאת חנם שקול כנגד ג' עבירות אלו ?

יתירה מכך, מצינו שם שהחטא בבית שני חמור מבית ראשון. הכיצד?

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פרק א

דמים דלמא ר' זעירה ור' יעקב בר אחא ור' אבונה הוון יתבין אמרין ביותר שבראשון נבנה ובשני לא נבנה אמר רבי זעירא הראשונים עשו תשובה והשניים לא עשו תשובה אמר רבי אלעזר הראשונים נתגלו עוונם ונתגלה קיצם השניים נתגלה עוונם ולא נתגלה קיצם שאלו את ר' אליעזר דורות האחרונים כשרים מן הראשונים אמר להן עידיכם הבחירה יוכיח אבותינו העבירו את התקרה [ישעי' כב ח] ויגל את מסך יהודה אבל אנו פעפענו את הכתלים [תהילים קלז ז] האומרים ערו ערו עד היסוד בה אמרו כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו. מתקינין לו כהן אחר תחתיו שמא יארע בו פסול מה מייחדין ליה עימיה א"ר חגי" משם דאין מייחדין ליה עימיה דו קטל ליה אותו אחד מושחין ואין מושחין שנים אמר ר' יוחנן מפני איבה עבר זה ושימש זה הראשון כל קדושת כהונה עליו השני אינו כשר לא

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך תקליטור פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

אונקלוס

בר

עֲבָרִין פִּתְּן לְמִירְתָּהּ : י וְתַסְתְּמֶרְוֹן לְהִדָּא לְנַפְשִׁיתִּיכֹן אֲרִי לָא תְּוִיתוֹן כָּל דְּמֹחַ
 בְּיוֹמָא דְּמִלִּיל י עֲמָכוֹן בְּחֶרֶב מְגוֹ אֲשַׁתָּא : י דְּלָמָּא תְּחַבְּלוֹן וְתַעֲבְדוֹן לְכוֹן
 צְלָמָא דְּמֹחַ כָּל צוּרָא דְּמֹחַ דְּכֶר אוּ נֹקְבָא : י דְּמֹחַ כָּל בְּעִירָא דִּי בְּאַרְעָא
 דְּמֹחַ כָּל צִפְרִי גְרָפָא דִּי תְּפִרָּה בְּאִירִי רְקִיעַ שְׁמַיָּא : י דְּמֹחַ כָּל רִיחֵשָׁא דִּי
 בְּאַרְעָא דְּמֹחַ כָּל נוֹנָא דִּי בְּמַיָּא מְלָרַע לְאַרְעָא : י וְדְלָמָּא תּוֹקוּף עֵינִידָּא לְשְׁמַיָּא
 וְחַחְזִי ית שְׁמַשָּׁא וְיִת סִיהֶרָא וְיִת כּוֹכְבֵיָא כָּל חִילֵי שְׁמַיָּא וְחַמְעֵי וְתַסְגוֹד לְהוֹן

העמק דבר

בלוחות הסביות ומסס הגיעו לנווי שנערבות מואב .
 וכל הפרטים האלה שבטח מ"ח ה' בשביל לוחות
 הראשונות שלא ה' בכס ישראל להיות מפולסלים .
 וא"כ למאי נלך הכנה רבה זו בעת לוחות הראשונות .
 ע"ז השיב משס דגס בלוחות הראשונות נלססו ללמד
 הקיס ומשפטים ולעשות אותם ע"ז ככריה חדשה
 אלא שלא היו יכולין להסיף לקח כמו בלוחות הסביות
 יש"ה נלך הקב"ה למת ירחשו על פניסם שלא
 ישחיתו (א) : (שן) ונשמרתם מאד לנפשותיכם .
 נכלל בזה הלשון הזהרה על שמירת הגוף והנפש דמשום
 שמירת הנפש ה' ראו לכתוב ושמרתם מאד את
 נפשותיכם כמו לעיל ושמור נפשך אלא ושמרתם זה
 הגוף כדל' בברכות דל"ב ב' . לנפשותיכם לשמירת
 הנפש תשמרו גם הגוף : כי לא ראוהו וגו' .
 דל'ו רחיס חיוה המונה ה' בנקל לעשות מזה
 חמונה שיעורר הנפש לזכרון כמו שאוה"ע היו פושס
 צאלויהם . אבל עתה רק המעשה אשר היה מכבד
 נדרס להיות מופרש בלב . וזהו דבר קשה וצעי
 שמירה : (שן) פן תשחיתוֹן וגו' . שמה האחרו
 באמה לעשות חיוה פסל לזכרון המעשה והייט השמחה
 שמה הגיעו להשהות להם ולעבדס : (יו) הבניה
 וגו' . פרס הרבה דברים . ולכבוף ס' הזכיר בדרך
 כלל השמרו להם וגו' המונח כל . וזה פלא לכאורה .
 וגם מוקשה מאד סיוס אותו מקרא כאשר נזכר ה'
 אלהיך . ע' רש"י ורמב"ן . וגם אינו מובן המקרא
 וה' החלק ב' וגו' שאינו ענין לכאן . אבל מחמלה
 יש לדעת דשני מיני ע"ז היו צימי ב"ר . ה' הא דכתיב
 בישעיה י' ופסליוהם מירושלים ומשומרון . ואחרו
 בשה"ס רבה שלא היה פסל בעולם שלא היה
 בירושלים ושומרון . ב' הוא מלכת שמים . הוא
 השמש . ויבואר הרצפ בס' ירמיה ח"ד . ושני
 מיני ע"ז הללו לא היו שוין בחליתן בכונת ששיהם .
 דמין הראשון לא היו מעבדין בחורח אשונה שהמה

הרחב דבר

(א) וראוי לדעת שכוונתו בל' שהיה עיקרו בשביל עבודה כוכבים כמבואר בס' נצנים וכיומא ד"ע . היו ראשי
 המהשיאים גדולי חורס . כך תרבו ב"ס שבגיע ע"י שאלת הנס . ועיקרו היה אכנת ממון יותר פדל' כדפי'א
 בחופסא שלכי מנחות ומוס הגיעו לש"ד כתיב כמו שבלאו בס' במדבר ס"ס ל"ס . היו ג"כ עיקר המהשיאים אס
 רכבים ת"ח גדולי הורה שעליהם נווהה חורס בשירת האייט עם נבל ולא חכס ופלאר יבואר סס . והוא המעשים שבסבט
 ובכסס סס חיתא אסו אל הים באחרון שנהן עינו במקדס שני כו' . וגם ע"ז כתיב כי בגדיל לעבות ונס"ה יותר מבולס
 חמס מש רבינו הזכיר על עבודת כוכבים ביומר כאשר שלא שלס וסלס כדכר סגור . וכד דייקין בני המהשיאים סללו אש"ג
 סגרוהם לנו שסס דחוקים זמ"ו סרבה באמת ממקור אחד ויוליס כדכר סגורס סהוא מניא לידו סרובס כניוה כאשר יבואר
 לפינו סס סס החק לעבדס כוכבים ככ" . וזה היה אכנת ככע ככ"ס . ועדיין הוא מקדס ציטט :

פָּרָק ג

יבאר ענין בטחון והסתפקות וחקמדת הממון
 ומשא ומתן באמונה:

א בטחון והסתפקות הנה פללים לכל המדות טובות,
 והם הפך תאוה וחקמדה*. ועקר הכל הוא
 הבטחון^ב, ומי שהוא מחסר בטחון, אין תורתו מתקיים בידו
 (דברים לב, כ).

ב כל העברות והחטאים באים מחמדה, כמו שאמרו, פי
 "לא תחמד" כולל כל הדברות וכל התורה;
 והסתפקות, שהוא ההפוך, הוא יסוד של כל התורה. והוא —
 אמונה שלמה, שלא לדאג דאגת מחר. ומי שלבו טוב במדת
 הבטחון, אף-על-פי שעובר עברות חמורות, הוא יותר טוב

א. בטחון הוא היפך החמדה. והסתפקות היפך התאוה. (חבקוק ב' ד').
 ושם כתוב להיפך ונראה שהוא ט"ס.

ב. משלי כ"ב י"ט. למ"ד ה'. ישעיה יו"ד כ'. וז"ל שערי קדושה לר"ח
 וויטאל ח"ב שער ד'. החמדה אב הטומאה כי מביאה לשנאה ומביאה לידי
 גזל ושבועת שקר ולידי רציחה. והיא העשירית שבעשרת הדברות שקולה
 ככולם כו'. והוא כופר בהשגחה ואינו מאמין שהכל ע"י השגחתו יתברך
 כו'. אבל הבטחון אין מעלה כמוה. ע"ש לשונו הזהב.

למאכל אחר שאין הנאה כ"כ. ומ"ש גבי רבי (ע"ז י"א א') שלא פסק מעל שולחנו לא
 צנון ולא חזרת. זה הי' לו הכרח ליקר נשיאותו כמ"ש בס"י פ"ג ועי' ביאור הגר"א או"ח
 סי' רל"א. אבל תירוץ התוס' שכתבו דבני ביתו לא פסקו מעל שולחנם אינו מוכן
 לכאורה. דאיך הניח לכ"כ להתנהג כ"כ ברבנות היפך מהנהגתו ולא כן אמרו ז"ל דמושל
 מקשיב על דבר אמת כל משרתיו צדיקים וכמ"ש בהלל ששמע קול צוחה אמר מוכטח
 אני שאין זה בתוך ביתי. וכמ"ש המפרשים דר"ל שכ"כ הנהיג ב"ב במידת הבטחון שלא
 ידאגו על שום דבר וע"ל הערה ז' דאפי' בשבת ויו"ט צריך ליישר כותפו שלא יהי'
 להנאת עצמו.

מִמִּי שֶׁמְחַסֵּר בְּטָחוֹן, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה בָּא לְיַדִּי קִנְאָה וְשִׁנְאָה,
אֶף-עַל-פִּי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְגִמְלוֹת-חֲסָדִים, שְׁכַל זֶה אֵינוֹ
אֶלָּא לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם.^ג

ג. לקוטים לרבכ"ח בביאור לסכי דכי אתונא סוף ד"ה אייתי בודיא. וכתב עוד שם כי ענין סימני טהרה שני סימנים¹ מעלה גרה ומפרסת פרסה. והענין כמ"ש הקדמונים כי בעוף אמרו² כל העוף הדורס טמא והענין כי מאכילת הדבר כפי מזג המאכל כן יהיה טבע האוכל. כי אכר מחזיק אבר וז"ס נפש הבהמית שבאדם כו'. וכל העבירות וחטאים הכל מחמדה כמ"ש כי לא תחמוד כולל כל הדברות וכל התורה כמו שהאריכו בזה. ועי' בדבריהם וכל העוף הטורף טרף הוא סימן שאין בו מדת ההסתפקות. וכמ"ש (מכות כ"ד.) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב') והוא ההסתפקות וכן הוא בבהמה סימן מעלה גרה שמסתפק במאכל שבקרבו וכן מפרסת פרסה הוא סימן שאינו דורס וטורף טרף אלא גדל על אבוסו.

ז"ש מעלה גרה ונ"ל למה גרה והענין כי ודאי מי שיש לו הרבה מאוד יותר על מידת סיפוקו והוא מסתפק בהם בודאי אינו ממידת הסתפקות רק מי שמסתפק כדי סיפוקו זה הוא מדת הסתפקות ונאמר (שמות למ"ד) עשרים גרה השקל ומתרגמינן עשרין מעה, ואמרו³ כי מעה הוא שני פונדיונים ופונדיון הוא ב' איסרין. נמצא כי מעה ד' איסרין. ואמרו (פאה פ"ח) מאימתי כל אדם מותרין בלקט כו' אלא כדי שיהא העני יוצא ולא יהא מביא בארבעה איסרין. שהוא מזונות לו ולאשתו ליום אחד כמ"ש הר"מ והר"ש ע"ש שהוא חשבון מככר בפונדיון כו' ע"ש. וזהו מעלה גרה שהוא מדת מזונו בצמצום לעני ביום א' כמ"ש (סוטה מ"ח:) כל מי שיש לו פת בסלו ואמר מה אוכל למחר כו' וכמ"ש (שמות י"ו) דבר יום ביומו כו' כידוע.

ובגמל וארנבת ושפן סימן טהרה שלהם מעלה גרה וסימן טומאה שאינו מפריס פרסה ובחזיר להפך. והענין כמ"ש במדרש רבה (שמיני פ' י"ג) גמל זו מלכות בבל ארנבת כו' 4 ע"ש היטב כמ"ש (תהלים פ')

1. ויקרא יא, ג.

2. חולין נט.

3. קידושין יב.

4. ארנבת זו מלכות יון, שפן זו מלכות מדי, ואת החזיר זו אדום. ע"כ.

יכרסמנה חזיר מיער כמ"ש (פסחים קי"ח:) ע"ש 5. ואמרו (יומא ט'): ראשונים עדיפי או אחרונים עדיפי ואמרו ראשונים עדיפי אדרבה אחרונים עדיפי דעסקי בתורה ואמרו תנו עיניכם בבירה כו'. והענין כי ראשונים שנתגלו עונם נתגלה קיצם. אחרונים כו' והטעם כי הראשונים היו מעשיהם הטובים טמונים. ועונותיהם גלויים. כי לבם הי' טוב. ואחרונים להיפך. ורחמנא ליבא בעי כמ"ש (סנהדרין ק"ו:) רבותא למבעי בעי בשני דרב יהודא כו' ע"ש 6. ואמרו ראשונים שהי' בהם ע"ז וג"ע וש"ד אלא שתלו בטחונם בהקב"ה. נמצא כי מעשיהם רע מאד שכולן ביהרג ואל יעבור עבירות חמורות שבתורה ולבם הי' טוב מאד שמעלת הבטחון על כולם כנ"ל. ואחרונים עסקו בתורה ובג"ח ומפני מה חרבה מפני שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כו' כמ"ש איזה פרשה קטנה כו' ואהבת לריעך והוא מחוסר הבטחון שכל הקנאה והשנאה ממנו ולכן ראשונים הגלו בג' מלכיות שסימן טהרה שלהם מבפנים וסימן טומאה שלהם מבחוץ ואחרונים בגלות אדום⁸ שנמשלה לחזיר שהוא בהפך והוא פושט טלפיו להראות סימני טהרה שלו. ושבע תועבות בלבו. וכן הוא בגלות הזה מדתן של ע"ר ונעשה לנו שם כנ"ל. וז"ש⁹ טובה ציפרנן של ראשונים סימן טומאה שלהן מכריסן של אחרונים והבן עכ"ל (א).

(א) עי' בס' אמונה והשגחה באורך. ואעתיק לך פה בקיצור ממ"ש שם. וז"ל שם וכמו בחולי הגוף מי שאברים הפנימים שלו הם בריא אולם אף שבאברים החיצונים אין בו מתום מכף רגל ועד ראש. מ"מ יוכל להרפא בקל בזמן קצוב. כי יוכלו להביט עליו בכל יום בעינא פקיא איך לחבוש רטיה לכל מכה לפי מה שהיא ולהוציא ממנה מוגלא עד שיתרפא. וגם הלב שהוא בריא אולם מסייע ברפואתו בהתפשטות כח החיוני כמ"ש (משלי י"ח) רוח איש יכלכל מחלהו וכו'. לא כן מי שנתקלקל אצלו הלב ושאר אברים הפנימים אף שבחיצוניות הוא בריא אולם. אז רפואתו קשה בודאי ואין קצבה לזמן מחלהו. כן בדורות הראשונים שהי' לבם נאמן במדת הבטחון שהוא שורש כל המצות (כמו בענין הגוף שהלב משפיע חיות בכל האיברים כמש"ל) שע"כ היו קרובים לתשובה. וגם מפני שעונם הי' בגלוי היו קרובים לקבל תוכחה והיו יכולים לראות ולתקן את המעוות וגם היו מתביישים ממעשיהם. ואמרינן (ברכות פ"ק) כל העובר עברה ומחבייש

5. רש"י שם ד"ה חזיר מיער — זה אדום שכתוב בה אכלה ומדקה ושאר אברגלה רפסה (דניאל ז'). וזה דרכו של חזיר עכ"ל.

6. רש"י שם ד"ה רבותא למבעא בעיי — וללמד תורה, רחמנא לבא בעי דהא בשני דרב יהודה וכו' כל הגמ' שלהן לא הוה אלא בסדר נזיקין שלא היו מרבין כ"כ לדרוש עכ"ל. ורב יהודה שליף מסאני ואתא מטרא, ואנן צוחינן וליכא דמשגח בן. ע"כ הגמ'.

7. יומא ט': 8. במהדורות הרגילות הגירסא: ישמעאל. 9. יומא ט':

Handwritten marginal notes in the left margin, including the number '19' and some illegible text.

Handwritten marginal notes in the left margin, including the number '19' and some illegible text.

Main body of handwritten text on the left page, starting with 'qes gil en glo...' and ending with '...no saul aspas'.

A small decorative symbol or separator, possibly a star or cross.

GLC C

- List of items or entries, each starting with a letter in brackets: [L] q... [E] q... [E] q... [G] q... followed by descriptive text.

ai uul uld * xia

Handwritten text at the top of the right page, starting with 'qess' and ending with '...ed ayara sig'.

Main body of handwritten text on the right page, starting with 'arico' and ending with '...no saul aspas'.

uul ula c xia d

בשקר יודים כדי להצדיק את מעשיו, עוד מחמם להוסיף באחרים מרשים לצדקנים, של מה שהמורה נבנ"ו רעה הוא לשם שמים ויש סוכת המורה, ומשלה את ענינו להאמין בו, ומשנה גם זולתי קטני הדעת או אובדני קטנות, ועל הרוב מחלקקים סוציו רודפי מריצה והוצצי רכיל ואשון משול שלי ציונים ונציה על ידם הנצח קיום של קטנות ומרצות, לאון הרע, רעילות, שקר, שואת חנם, מארציו ימים ופנים, ואזני מן הנמנע להפגש צנול הרע הוא גם צפוק רומי לגמרי, באופנים מיוחדים, וצמקרים מעורפלים, ועל סודרי מחלוקת מתהגים גם אלום צממער הכהנ דבר דבר על אפני.

ד

בצנול המקוהו לעו מהענות הדברים על הספר כי צבעולתו את הנוהג על הספר, באים הדברים הלוכטים ומשפחים על פניו לכסור את הנוהג של צמחון מזויף.

ואם אמנם שלולת הצמחון ומסור ציגש המשפלת, והמטע שלון לו חלק ציפקי הברות, אך מני מה, צמחון המזויף, ובכיות הזויף שלולת מוחלטת, ואין להזימן מותר על המשולל, הכרה מן השמורתיים וסכסם צנוטה הזויפתי, אשר המשולל נקי מהם, כי המשולל משולל מן הצמחון, והזויפתי משולל מצמחון ומזויף צזויף, המשולל לא ונשךר אלהיו הוכיח להמסם צמרות הצמחון, והזימן משעיר מלמודים הזיפי הזויף, המשולל לא ונרום שון חילול השם ר"ל, אצל הזימן כאשר מתגלה קולנו ומתפרסם עלולותיו הממוצרות ננד שמתון רשכו, אומרים פלזי שלמד מוסר כמם מגורים משותף, ונמם ממוצרים חמבולותיו.

ה

ואכן מרת הצמחון קיין הלא, ומשעפ הצנוטה צמחם הצלפע למה

הלכה, והצמחון צמחית מטשה. נקל להיות צועה בשעה שלון עזקר המפקוד של הצמחון, אך מה קשה להיות צועה בשעה חקקודי צמחית, נקל לשגר צעיו וצמחיו את הצמחון, שהוא להלכה ולא למשנה, רק כמחשבו על דמויות מחורים ומשחמים, ומרודי הימים הוא משנה את עולמו ומשנה את אחרים, כי חתום עלה על צי גילי צמחם הצמחון, ולאחמם הדיבר משמש צמחם זו להטעה חלונות נעוטים על השמירי הצמחון, ואמנם צולם וצחן אם שיו ולצו שזין, הלאם צועה הוא צמחון הצמחון. למר לשוני לזמקף צמחון, צמחון, ועליו לא קווננה, כאשר נמסם צמקרי הדורם צמחון, ואשר צמשה זו חפקודי של הצמחון להלכה, להחליתו ולרשאותו, הלאם צמשה הקשה הלאו ענה אל הצמחון, ונצעה נה, או זוקה צמשה זו לא ענה אליו, ופניה אל הכניס וטעי כוצ, אל חלונות נעוטים ומתפלגות שאל.

מחן הזמון
אמר ד. ש. ש.
המחן והמחן
והמחן והמחן
והמחן והמחן

ז

ומה שליו רחלים צמחיים, רלזין חוש מוכרי חממת הצמחון על אל שמתו חמיר מנהי את חרז הכשחזות ומחשבו את הירדפה חמר פרכס, ואמנם הוא חוש מולית, וצמחיתו לא והסר לו לקחיות ואינו זקוק לרב השחזות, אמנם אורכב הוא את הצמחון כי הלא גם הצמחון מוכסם לו פנים שוקקת. - ויאלה תימול הכרה

וככה נפתחו מחאים לאלות את רלזין הצנוטה מחלמם עם נעורו ואשרי עלתו ארץ להכר ענת רשכו, האומר לצמחית מרת צמחית, וסוף מלא עולב מות, ובכיות חלונות רק צמחיו לצי ומתעבים ללות הדבר, מן והי להכפש צמחי מוכריו, הליך והאחד גם מרת הכניש צמחון, ומחמול צמחזותיות גליות להיטח מחשבת רשכו, ולאש לאש הליך ומחמקם ברדך טקולות ומרת הכניש חמם סהליך נקדק צצני, ונמסם צנליו מששים נכזים ופעולות ונעשה לזכות הימים, ולא ידע הפלם, ונדוד ששמים ונמקיס אשר

מחן הזמון
אמר ד. ש. ש.
המחן והמחן
והמחן והמחן

(דף כ"ט ע"א - ע"ב)

משפט ואחריה חסד והכנס לכת אבל אמר שיש יתרון לזה הלכות שהיא חסד של לעשות המצוות כשהוא ד"ה רק לש"ס. והוא שאמר והצניע יצבת עם וכו'. שאף כדבר המפורסם ונלוי לא יאמר האדם כך וכך וזו המצוה עשיתי שאין זה רק ליהרהר ולכבוד עצמו שהוא שותף ל"ה ואין זו מחוכמה שלמה שהיה המצוה לשמה וא"כ ק"ו לדברים שדרגת לעשות נענשה כגון הדקה שחלבו זה אסור לעשותה עליו שלא יחמיס המקבל א': ואמר שבא ישעיהו וסיחה מתן והעמידן על שנים היותר נוללים בין איש לחברו והם משפט ודקה שנאמר ב' שמרו משפט ועשו דקה כי קרוב וגו' ר"ל אף שנעשה"ו עבר המצוה נעלם כמ"ס ב' עין לא ראה וגו' לפי שהסדר היה לעוה"ב הוא ב"ה לפי שהוא כל מצוה יח' שהוא ב"ה כי לא נצרה האדם רק בשמירתו ב"ה לקיים העשיים כמ"ס לעיל וע"כ אמר ונדקחו להנלות צוה"כ שחקרב הכשונה ממש יח' או חגלה נדקחו והסדר הנעלם צוה"כ: ואמר שבא חבקוק וכו' שנאמר ד' וצדיק באמונתו יחיה. שהוא האחד היותר נולל לכל דבר ישראל בכל עת והוא האמונה שהוא אנו מעשיין ולא יהיה לך מלאוין ששעשעם מפי הנטרה כמ"ס לעיל ר"ל מפי הנטרה שהוא אחד ומלאוין א' ולא יקבלו המצוות דברי מצוה יח' ב"ה וע"כ דמו דוד נחמוני אפי"ל שאמר כל מנהיג אמונה וגו' ר"ל שכל המצוות נוללים בנצוה הראשונה שהיא אמונה ששעשע מפי הנטרה וכמו שהעמידה חבקוק שנאמר וצדיק באמונתו יחיה וגו': וישבחו ישראל וכו'. ע"ן פרש"י ועוד נראה לפרש ע"פ מ"ס דמס ישראל הוא ע"ס מעלהם וישרוהם ושם יעקב ע"ס עקב מרמז וי"ס א' לא יעקב יאמר עוד שמך יהיו ח"ו מעשך עקב ורמיה כ"ה ישראל יהיה שמך ע"ס מעשך הישרים לאל ולזה כשישראל עושין רצונו של מקום נקראו ישראל וכשאין עושין רצונו של מקום נקראו עקב ורמיה אז יהיו דוד כמ"ס ירמיה ב' כי כל אה עקב יעקב וי"ס שהתנה משה בנצוהו ליהראל וישכון ישראל ר"ל בשאחם עושין רצונו של מקום והיו קרויים ישראל השטט נטה כמ"ס ב' א' אשכנזם על הארץ לנצוה אל דוד וגו' בשאין אהם עושין רצונו של מקום כע"ן של יעקב שהוא עקב ורמיה אז יהיו דוד כמ"ס ירמיה ב' איכה ג' וכה דוד דוד יצמחו: ואמר שבא עמוס וביטל זה המצוה ואמר א' מדל נא מתנאו זה נצרכה ו' כי מי יקום יעקב וגו' כי א"ך יהיה לו תקומה כשהוא יהיה כע"ן יעקב שקטן הוא ע"ס מעשיו וכן היה שנחננל התנאי דכתיב א' כי נחם וגו': משה אמר ובגוים וגו' ובא ירמיה ואמר הלוך וגו'. שדרשו פסוק זה על הגלות שאמר ב' עם שרדיו חרב גלותם וה' יתברך ב"ה מתהלך בחוכמה גלות להרגיעם הי"ך שאמר משה ובגוים וגו': משה אמר בוקד עון וגו'. משה נופח אמר א' איש כהטאו וימחו וצ"כ דברכות ד' רמיעו הני קראי אהדיו ומשונן הא דכתיב טו פוקד עון אהם וגו' כשאוהוין מעשה אטומיהם בידים ודכתיב איש כהטאו וגו' כשאין אוהוין כי לא קרא דימוקאל טו ויטל גזרת משה דכתיב כהר הא קרא כן ל"ה דחיי"ה אף כשאוהוין מעשה אטומיהם מדיהם י"ל ויטל גזרת משה דכתיב כהר הא קרא כן לא יאח טעון אב וגו' ורשעה הרשע עליו חיה והרשע כי יטוב וגו': בישה אמר ואבדרתם וגו' בא ישעיהו וכו'. נראה שהוא מפרש ואנדרתם אברה ממש כרד דמיימי ליה לקמן דהשתא בא ישעיהו ויטל הגזירה ונאו האובדים וגו' אבל למאן דמפרש ואנדרתם כהדרה המתבקשת לא היה לדרך לנטל הגזירה. והא דלא מיימי הני קראי מארבע גזרות לא כסדר הכתובות שנמורה ולא כסדר הנפילות אפשר דלפי ע"ן ד' הגזרות שיטאו זה אחר זה קתשיב להו דנדד יב כמ"ס הוא תהלת החורבן ואחר כך שלא יהיה להם מרגוע בגלות ואחר כך שיפקוד שט עונותם על ניהם שילדו להם בגלות ואח"כ ואנדרתם ולכן מיימי נמי כסדר הזה הנפילות לנטלם י"ל וכו' ק': שנאמר תעיתי בשה אויב בקש וגו'. אמר תעיתי כשה אויב המתמקם מבעלי כן פק עדיך האובד בגלות ואף שפסע שפסע העבד כן הנה מנהיג לא סתחאו והם עמי בגלות וראוי לך לבקש אחי בשביל מנהיג אשר עמי ודרך גלות אמר כזה הכוונ לפי מ"ס כפי אל מניחות י"ל דשה דתתנה בפרשת אברה לכ"ע קשיא דלא איצטריך ליה וע"כ אמר כ"י הגני אומר תעיתי כשה אויב ר"ל כשה האובד האומר בפרשת אברה דלא איצטריך ליה בקרא אל הא

רמוז על ישראל הנקראים הם פורה והם המה שה דאברה שצוהה שהש"י ב"ה הוא מעלו של אותו המה ומנאשו להוציא מארצו מן הגלות וק"ל: דלמא באביהת קישואין כ"ה. פי' כחילה קישואין שאינו נאלל כולו רק כשר שמחוק אל הגרעוין והורע שנחמו נשארין כן ישארו וזה ישראל בגלותם ועוד י"ל דה"ק קרא ב' ואכלה אהנם ארץ אויבכם כמו שהארץ אוכלת קישואין שלמים שמתים הם שהסדר של הקישואין הוא לזה נאך אל הורע שנחמו אינו כזה נאך ואדרסה הוא נכרם נאך ומצמיה ועשה פרי שמנדל קישואין הרסה כן האכל אהנם ארץ אויבכם שיהיה ויעכס לעמיד מפרה ומרבה בתוך ארץ אויבכם מתן הגאולה בנ"י: ובכר היה ר"ג ב"ה. ר"ל כמו שאמר ריב"ה בע"ן ד' הגזירות שאלו הנפילות ונעלום ככר היה ר"ג ב' ואמר רע"ק דומה לע"ן זה שאל נפיל זכריה ויטל נפילתו וזכריה זכריה ויהיה לרעה כמפורש לקמן ומ"ס ושמעו קול המונה של רומי כ' בע"י מפרש שאין זה קול המונה ממש אל ר"ה כי קול המיית ההלכות המנויות אשר הם שקטים ושלימים כ' ע"ס:

ח"א דף כד ע"ב ומ"ס י"ב אני משחק מה יצוברי כ"ה. דודאי גם רע"ק מודה דיש להטעם על חורבן הימם כמ"ס ב"א כל המתחלל על ירושלים וזה ורואה בשמחה כ' אל אמר מה שאהם מטערים ענה על חורבן הימם מטעם צבילי שאהם רופים שהם עבדי עטרה כוכבים ויושבין טעם והשקט לכך אני משחק אהם לעוברי רטיו כך כ' ומ"ס ראו שועל יואל ממת ק"ק כ' ועכשו שועלים הלכו כי ולא נכזה אמר להם לכך אני משחק דכתיב כ' יש לדקדק שהרי הנפיל היה מטעם ע"ו שאלו ב"א על זה היה רוח לנט וגו' על הר ליון ששם שועלים הלכו כי ומה ע"ן ב' הנפילות של אוריה וזכריה זה לזה להרסה נפילים נצלו זה כפורענות וזה כנחמית ירושלים יש להשוו דודאי גם רע"ק היה מטעם כרחוקו מקום המקדש חרב ועל הסתלקות השכינה משה"ה היה קודם ג"כ עמהם כשהגיע לחר יופים והגיפה שהיה מטעם הייט על עממת החורבן כרחוקו שועלים הלכו כי שנסתלקה השכינה ממש שהמקדש חרב כמ"ס במהלת המקרא ב"א על הר ליון ששם אף ממה שהם נחמו ספה וטעם על הלטערים ואמרו מקום שחבו כי ב"ל והוא הקרב יומת ועכשו שועלים כי דבולה עממת החורבן שנסתלקה השכינה ממש היו מטעריין על שהמקום חרב מאין יושב ור"ל דמקום מקודש כ"כ שחור הקרב וגו' נכשו יהיה כי היה שפלה שהוא השועל דמשמע שהיו מטערים על השפלה הגדולה שנשתמש בה ואילו היה משתמש בה כן אדם לא היו מטעריין כ"כ ע"ו אמר לכך אני משחק שהוא חרב והשועלים הלכו כי ולא העכו"ם שאין להם נחת רוח ממנו יתברך במקום המקודש כזה להחייבם שם וכדאמרין ב"ל גפרות ומלח שרפה וגו' כחיים כמה שנים היו ורשעין בה ולא היה עושה פירות כדי שלא יהיה להן נחת רוח ממנו יתברך כ"ה בל"י וי"ס באוריה מה כתיב ב"ל בגלגלס ליון שדה חחרש ר"ל שיהיה ליון חרב ושדה חחרש ר"ל רק שדה ניר ולא שדה ורע שלא יהיה לשום נבל חיים בה נחת רוח דק שיהיה שדה נחרש לא תלמים ואמר רע"ק ועכשו שאני רואה נפילתו של אוריה קיימת ששועלים הלכו בה ואין בה יטוב עבדי כוכבים רק כסדר ההרשה ואינה זרועה כמ"ס שאין תלמים בה כלום שלא יחייבו בה העכו"ם ויקט שועל בדרך שאמרו ב"ה ב"ל ע"ד"מ כדמיקו תעלה מי כרנא ששועל אינו מוליא משהה ההרשה כלום כפרש"י וערוך כן נחר ליון שהיה שדה החרשה ואף שועל שהולך בה שינא ממת ק"ק אף לו אין נחת רוח שם שאין מוליא שם כלום ולכך אני משחק שהארץ עושה ומשוחח כזו מתן שהיו ישראל ושבין עליה ועמה היא ארץ רעה ממנה שאין לשום ב"ה נחת רוח בה וכל זה עדות לנפילתו של זכריה שלא יהיה ירושלים מיושב ואין לשום ב"ה נחת רוח בה ממנו יתברך כ"ה עד זמן הגאולה שיתקיים נפילתו עוד ישנו וקנים וקנות ב"ל וגו' שיהיישכ ירושלים מתן הגאולה ויהיה ליושביה ישראל נחת רוח בה יתברך כ"ה ואמר גלשון הזה ח"ל עיקרה נחמתו כ' כפלו הדברים ע"ס שני המעשים שזכר כי מנינו כל הנפילות גלשון כפול נחמו נחמו עמי ב"ל וכן יתחמט אלהיט במהרה סימיו אמן:

שליך פרק א"ו הן הלוקין ופליקא זה מסכת מכות

אן ע"י יוסב לב פי' תרומה. כן ישעיה נר. א. גן ישעיה סד. ג. דן חבקוק ב. ד. הן תהלים קט. פו. ון בראשית לב. כט וע"ש ברש"י. ון רמיה ט. ג. חן ויקרא כה. יח. טן איכה א. א. ון עמוס ה. ה. יאן עמוס ה. ג. יבן ירמיה לא. א. יגן דברים כד. טז. ידן דף ו ע"א. טן שמות לד. ז. טזן יח. ב. ון ע"י מה שהקשה במגדנות נתן ומה שביישב

בכסא שלמה. יחן ע"י ערוך לגו. יטן ב"ב דף כו ע"א וכן בב"ב דף נר ע"א. כן ויקרא כו. לח. כן תענית דף ל ע"ב. כן איכה ה. יז. כן איכה ה. יח. כן במדבר א. נא. כן ילקוט שמעוני ירמיה רפ"ה טוף פתיחתא דאיכה רבה. כן מיכה ג. יב. כן דף סה ע"ב. כן זכריה ה. ד. כן ישעיה מ. א.

ובאמת לא עליו, חס ושלום, הוא תלונתנו, כי אם על עצמנו, כי מצדו לא יבצר, חס ושלום, כמו שכתוב בישעיה (נ"ט א'): "הן לא קצרה יד ה' מהושיע ולא כבדה אָזְנוֹ מִשְׁמַעַי כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם" וגו'. ובימי רבי יהושע בן לוי נמצא בגמרא סנהדרין בפרק חלק (דף ז"ח.) שהשיבו לו שהיום אם בקולו תשמעו יבוא משיח, אף שלא נשלם אז עדין זמן הגלות שנגזר על ישראל, שיהיו אֵלֶּף שָׁנִים בגלות כַּמְנִיחַ יוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנו בְּדַבְרֵי חו"ל, עִם כָּל זֶה הִיָּה כַח הַתְּשׁוּבָה מִבְּטֵל אֶת הַגְּזֵרָה. וְכָל שָׁכֵן בְּזַמְנֵנו שָׁנָה יוֹתֵר מִשְׁמוֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁפֶּלֶה הַיּוֹם הַנַּ"ל, וְאִין הַסִּפָּה כִּי אִם מִצְדָּנו, שֶׁבְּעֲוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים אֵין אָנוּ מְנִיחִים לוֹ שִׁשְׁרָה שְׂכִינְתּוֹ בְּתוֹכֵנו.

לוח יומי: שנה פשוטה - ב' תשרי, ב' שבט, ב' סיון. שנה מעוברת - ב' תשרי, י"ב שבט, כ"א אייר.

ובאשר נחפשה דרכינו ונחקרה, אינה עונות הם מהעקרים הגורמים לאריכת גלותנו, נמצאם הרבה. אף חטא הלשון הוא על כלו מפני כמה טעמים: אחד, כיון שנה היה העקר לסבת גלותנו, כמו שהבאנו מגמרא יומא ומירושלמי הנ"ל. אם כן כל כמה שלא נראה לתקן זה החטא, איך תוכל להיות גאלה? כיון שנה החטא פגם כל כף, שעל ידי זה גלינו מארצנו, על אחת כמה וכמה שאינו מניחנו לבוא לארצנו.

ועוד הלא ידוע הוא שנגזר עלינו גלות מכבד מעת מעשה המרגלים, כמו שכתוב בתהלים (פרק ק"ג, כ"ו-כ"ז): "וישא ידו להם להפיל אותם וגו' בגוים ולזרותם בארצות", וכמו שפרש רש"י שם והרמב"ן בחמש פרשת שלח, (פסוק י"ד א') וחטא המרגלים הלא היה עון לשון הרע, וכמו דאיתא בערכין (דף ט"ו.) אם כן אנו מכרחין לתקן זה החטא קדם הגאלה.

ועוד נמצא מפרש, שעון זה גורם, שיהיו ישראל גרדים בפרך, כמה שכתוב בפרשת שמות (ב' י"ד): "אכן גודע הדבר" ועין בפרוש רש"י שם. ועוד נמצא מפרש במדרש רבה פרשת תצא (דברים רפה ו' י"ד): אמר הקדוש ברוך הוא, בעולם הזה על ידי שהיה לשון הרע ביניכם - סלקתי שכינה מביניכם אבל לעתיד לבא וכו'. ועוד מקרא מפרש בפרשת ברכה (דברים לג ה'): "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", ופרש רש"י שם, (והוא מאמר הספרי), שאימתי הוא מלך בישורון? דוקא בשהם ביחד שבטי ישראל ולא אגדות אגדות, וידוע דדבר זה רגיל לבוא על ידי לשון הרע.

ולבד זה, האיה יכולות לחול עלינו ברכותיו של הקדוש ברוך הוא, שאנו מקוים לזה, כיון דבעונותינו הרבים, אנו מרגלים בחטא זה, הלא יש על זה ארור מפרש בתורה, (דברים כ"ז כ"ד): "ארור מכה רעהו בסתר" שהוא קאי (עולה) על לשון הרע, כמו שפרש רש"י שם, ולבד שאר ארורין שיש שם עוד על זה, כמבאר לקמן בסוף הפתיחה, עין שם.

— "הנה אנו עומדים לפניך ה' אלהינו ונשבעים לך כי לא נעשה כדבר אשר דברת לנו לאמר לא נעשה לך אלהים אחרים..."

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

אלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים... ואלהינו אלהים אחדים...

(חידושי אגדות): "לכאורה, הצרות נמשלו בכל מקום ללילה, והגאולה ליום, וא"כ בהיפך היה לגמרא לומר דאסתר נמשלה לערב, מה ערב סוף כל היום, אף אסתר סוף כל הניסים שנמשלו ליום". ומכך שחז"ל המשילו את אסתר לשחר שאחריו בא היום המאיר יותר, משמע מדבריהם שאחר פורים מתחילה תקופת ניסים מאירה יותר, ויש להבין פשר דבר.

בית שני – שלב בגלות

התשובות לשאלות טמונות בהבנת מהות בית המקדש השני. הנה שואלים מדוע הנביאים כמעט ולא ניבאו על תקופת בית שני, אלא על תקופת בית ראשון או על הגלות הארוכה והגאולה העתידה השלימה ובית המקדש השלישי. אלא, בית שני לא נבנה ואף לא היה אמור להיות התכלית של הגאולה השלימה, וכבר בעת שנבנה היה ידוע לחז"ל שהוא עתיד להחרב, כמבואר בגמ' (נזיר לב:): "ומקדש שני נהי דידעין להון דיחרוב [נהרי ידעו שיחרב] ... אמר אביי ולא ידעין לאימתי? [ולא ידעו באיזו שנה יחרב?] והכתיב (דניאל ט, כד) שבועים שבועים נחתך על עמך ועל עיר קדשך". וביארו המפרשים דהיינו שבועים שמיטות שהן ת"צ שנים [שבועים שנות גלות בבל ות"ך שנות בית שני הן יחד ת"צ שנים]. כל מהות בית שני והמאורעות שאירעו בו [וחנוכה בתוכם], היו התחלה של הגלות הארוכה ושלבי הכנה לקראתה. לכן הנביאים מיעטו לדבר על בית שני כתקופה בפני עצמה, היות ובעצם בית שני הוא חלק מהגלות הארוכה והאחרונה שעליה ניבאו רבות.

חורבן בית ראשון – סיום תקופה

נרחיב קצת בכיאר הדברים. עם חורבן בית ראשון נסתיימה תקופה בעם ישראל, תקופה מעולה יותר מהתקופה שלאחריה, כמו שהוכיחו חז"ל (יומא ט:). סיום התקופה וירידת הדורות באו לידי ביטוי גם בניסים ובמעלות רוחניות גדולות שהיו בבית המקדש הראשון בפרט, ובעם ישראל בכלל, וחסרו בבית שני, כמו שאמרו חז"ל (יומא כא:): "חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים". כאמור, אחד מהדברים הכולטים שחסרו בתקופת בית שני היא הנבואה, כמו שאמרו חז"ל (יומא ט: סוטה מח:): "משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל".

התחילה תקופה חדשה והיא תקופת הגלות, שראשיתה בחורבן בית ראשון וגלות בבל [שנחשבת גם לתקופת מעבר בין שתי התקופות כמו שיבואר להלן] והיא נמשכת עד לביאת המשיח ובנין הבית השלישי. תקופת הבית השני היא חלק מהגלות, כמו שכתב הרמב"ן (ספר הגאולה, שער ג, כתבי הרמב"ן ח"א

עמ' רפא), כי כאשר דניאל התפלל על הבית השני שיהיה במעלה עליונה ויתקיים לישראל, מתוך מחשבה שכבר נתכפר עוונם של ישראל ונשלמו ימי הגלות, הודיעו המלאך "כי מתחלה נגזר חרבן על הבנין הזה אשר הוא מבקש ... ואמר לו אל תחשוב בלבבך שנתכפרו חטאתיכם בחרבן זה, 'כי שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך לכלות פשעיהם', רצוני לומר, שנחתך עליהם הזמן הזה, שיכנסו בגלות, עד כלה פשעיהם והתם חטאתם ולכפר עוונם, בסבל הגלות הארוך והצרות. 'ולהביא צדק עולמים', הוא מקדש בית עולמים... והודיעו עוד שלא נתכפר להם בכל מה שנעשה בם מן הרע עד שיגלו בשנית" (ועיי"ש עוד בהמשך). וכן כתב המלבי"ם (דניאל ט, כד) "וכבר התבאר ששיבת בית שני לא נחשב לגאולה המיועדת, כי הגלות הוחל מזמן גלות הראשון בימי נבוכדנצר וימשך עד הגאולה העתידה, ושיבת ישראל בימי בית שני ושיבתם שם נחשב מן הגלות, שלא היה להם נביאים..." (אלא שהיתה אפשרות למהר אז את הקץ ולא זכו, כמש"כ שם).

תקופת הגלות בכל גלגוליה ושלביה היא הקדמה והכנה המכשירה את עם ישראל לתקופה השניה – תקופת המשיח והגאולה השלימה. כאמור, ראשיתה של תקופה זו בתקופת מעבר – גלות בבל, שבה התרחש נס פורים שעליו אמרו חז"ל שהיה סוף כל הניסים, דהיינו שהיה עדיין שייך לסוף התקופה הראשונה של עם ישראל שנסתיימה לאחר חורבן בית ראשון.

שנות הבית השני שהיו בתחילת הגלות הארוכה, היו זמן של הכנה וביסוס רוחני לעמידה בנסיונות הגלות. ידע הקב"ה שימי הגלות יתארכו זמן ממושך עד בוא הגאולה, לכן נתן לעם ישראל בתחילה את הבית השני, זמן שבו הכינו את עצמם מבחינה רוחנית לימי החושך והסתר הפנים העומדים לבוא.

סיבות לביטול הנבואה בתחילת בית שני

בבית השני פסקה הנבואה מישראל (סוטה מח:): הן מהסיבה שהדורות ירדו ולא היו ראויים למדריגת הנבואה [אע"פ שהיו ביניהם גם צדיקים שהיו ראויים, כמו שאחז"ל (שם) "יש בכס אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך, נתנו עיניהם בהלל הזקן". וכן אמרו (כ"ב קלד. וברשב"ם) שהיו להלל שמונים תלמידים "שלושים מהן ראויין שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו", "אלא שעון הדור גורם, ואין הדור ראוי לכך"]. והן מפני שעם ישראל הגיע למצב שלא היה צורך יותר במדריגת הנבואה כדי לחזק את האמונה, כמו שכתב בספר חסידים (מהדורת מקיצי נרדמים סי' תקמ"ד) "ואין רוח הקודש בעולם להיות נביאים בעולם בבית שני, מפני שבבית שני נשחט יצר עבודה זרה (יומא טט:), וכשהיו אותות נביאי הבעל אם לא היו נביאי ה' לישראל היו נהפכים לעבודה זרה. וכשנשחט יצר הרע של עבודה זרה כבר

לא היה צריך לנביא". וכן כתב הגר"א על מה שאמרו חז"ל (סדר עולם פרק ל) "עד כאן היו הנביאים מתנבאים ברוח הקודש". וביאר הגר"א "משהרגו את היצר הרע בטלה הנבואה".

ועוד טעם נוסף ביאר ה"ספר חסידים" (שם) "שכבר כל רוח הקודש שנגזר להשרותו כלול בכ"ד ספרים". כלומר לאחר שמתו חגי זכריה ומלאכי שהיו אחרוני הנביאים ומאנשי כנסת הגדולה שחתמו את התורה שבכתב (עי' ב"ב טו.) שוב לא היה מה להוסיף בכתב על מה שכלול בתנ"ך, ופסקה הנבואה.

תקופת בית שני – תורה שבעל פה

מעתי התחילה תקופת פריחת התורה שבעל פה, כמו שהאריכו חז"ל (פרקי היכלות פר' כז"כ ועיי"ש) לתאר שלא רצו לכנות את הבית השני עד שהובטחו מן השמים שיזכו לתורה שבע"פ בבהירות ובשלימות, ולריבוי תלמידים, ולגילוי דזי תורה, יותר מאשר בעבר. ואכן במשך שנות הבית השני, אנשי כנסת הגדולה והתנאים עסקו וריבו פעלים לחיזוק וביצור תורה שבעל פה, כמו שאמרו חז"ל (ריש מסכת אבות) על אנשי כנסת הגדולה "הם אמרו" – וכי זו בלבד אמרו אלא דברים אלו היו רגילים לומר (עפ"י הרע"ב במשנה ב) – "... והעמידו תלמידים רבה, ועשו סייג לתורה". מפני שראו בדברים הללו עיקר, ובוזה עסקו והצטיינו. הרי אף את כל סדרי התפילות והברכות שבידינו תיקנו אנשי כנסת הגדולה (ברכות לג.).

במעשים כבירים אלו של חיזוק האמונה השורשית בהשי"ת והנהגתו², הרבצת התורה-תורה שבע"פ בקנה מידה נרחב, העמדת הדת על תילה בעשיית סייגים וגדרים לתורה, ומצוות דרבנן שהן הן גופי תורה שבעל פה, עיצבו את צביונו הרוחני ואת סגולותיו ומעלותיו של עם ישראל, וחיזקו והעמיקו את השורשים והיסודות הרוחניים שלו. בכך הכינו אותו לדרכו הארוכה בגלות הקשה, לעמוד בנסיונות המרים מתוך התחזקות באמונה בהשי"ת, מסירות ללימוד התורה שבכתב ושבעל פה ולקיום המצוות בכל פרטיהן ודקדוקיהן. נמצא שתקופת בית שני היא הבסיס והיסוד שממנו יונק עם ישראל את קיומו וחוזקו הרוחני בכל שלבי הגלות.³

1 "מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור, קיבלו מהר סיני". (שמות רבה, פכ"ח סי' ו').

2 כמש"א חז"ל (יומא סט): "למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה? שהחזירו עטרה ליושנה... אתו אינהו ואמרו אדרבא זו היא גבורותיו שכובש את רצונו... ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות". לכן החזירו לומר "הגיבור והנורא" בתפילה.

3 עפ"י היסוד האמור שתקופת בית שני היתה חלק מהגלות, והמאורעות שאירעו בה היו הכנה ובסיס לעתיד האומה, יתבארו דברי הרמב"ם שכתב (הל' בית הבחירה פ"ו הל' טז): "חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים – כיבוש יהושע

(כו) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה
 שבעים. היו שבעים זולתי יעקב.
 שכן קתיב ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב
 שבעים נפש, ועמו ע"א. וכן כתוב (במדבר
 י"א) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל,
 ועם משה ע"א. וכן סנהדרי גדולה במקדש
 שבעים, ועם הנשיא שעל גביהן ע"א. וכן
 אמות הקדמונים ע', ועם ישראל ע"א. וכל
 זה דגמא של מעלה כנגד שבעים מלאכים
 הסוכבים כסא הכבוד, ועם ה' אלהי ישראל
 ע"א. והם נקראים בית דינו. ועל כן פשהזכיר
 השבעים לא אמר ליעקב כמו שהזכיר בכתוב
 שלמעלה ממנו, אכל הזכיר לבית יעקב כי
 יעקב עם ביתו רמו לבית דינו של הקדוש
 ברוך הוא וזה ע"א.

והתבונן מזה מעלתו של יעקב שנאצלו
 מלחו שבעים נפש שמהם יצאו
 ששים רבוא כנגד שבעים שמות שנאצלו מן
 השכינה, שאין מנינם פחות משישים רבוא
 והם תקלית כל הדעות, ולקף לא היו ישראל
 ראויין לקבל את התורה עד שעלו לששים
 רבוא כי אז היו כנגד המספר העליון ואז
 נתנה התורה בהסקמת הכל, והשכינה אינה
 שורה בישראל כי אם במנין ששים רבוא
 שהם שש מאות אלף.

והענין כי השכינה כלולה משש קצוות ויש
 בשש מאות אלף ששה פעמים מאה
 אלף הם עשרה רבוא, לכל קצה וקצה עשרה
 רבוא. ומיום ששרתה שכינה בחר סיני במתן
 תורה לא וזה מישראל עד שחרב בית ראשון,
ומיום שחרב בית ראשון לא שרתה שכינה
בישראל, כי בבית שני לא שרתה שכינה,
ואין הפונה לומר שלא שרתה שכינה בבית
שני קלל, שהרי מצינו שכינה שורה בשתי
רבוא, ממה שכתוב (במדבר י') שוכה ה'

רבבות אלפי ישראל, וקתיב (תהלים ס"ח) רכב
 אלהים רבתיים אלפי שנאן ה' כם, ואין צריך
 לומר בארבע רבוא שהשכינה שורה בהם,
 ועוד שהכתוב מעיד (סני א') וארצה בו
 ואכבד, כלומר אשרה בו הכבוד שהוא
 השכינה, אלא שלא שרתה בו תדיר כמו
 בבית ראשון, לפי שלא היו שם ששים רבוא,
 שלא עלו מכבל כי אם מ' אלף שכן כתוב
 (עזרא ב') כל הקהל כאחד ארבע רבוא.

והוא שדרשו רז"ל (סני א') וארצה בו
 ואכבדה, ואכבד קתיב, חסר ה"א לפי
 שחסרו משם ה' דברים. ארון, שמן המשחה,
 אש, שכינה, ואורים ותמים, ומפני זה אמר
 ואכבד לכאר פי הכבוד היה שם שהיא
 השכינה לא התפארת, וזהו ואכבד למעט
 התפארת, וחסרון ה"א שהיא אחרונה
 שבשם על שם שחסרה משם שכינה, שהרי
 היא מה' דברים שחסרו, והיאך חסרה,
 והכתוב אומר ואכבד, אלא שלא שרתה שם
 תדיר כמו בבית ראשון אלא חופף, אבל
 לעתיד לבא יהיו ישראל רבים בלא מספר,
 הוא שכתוב (הושע ב') והיה מספר בני ישראל
 כחול הים, לא אמר והיה זרע ישראל כחול
 הים אלא והיה מספר, כלומר אותם שהיו
 באים במספר מכן עשרים שנה ומעלה יהיו
 כחול הים ואז יחזר התפארת והכבוד, וכן
 הכטיח ישעיה (ישעיה ס') קומי אורי כי בא
 אורך וכבוד ה' עליך ורח, והבן זה.

(כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף, שלח
לפניו את יהודה להכין לו בית
בגשן לפי שהוא הגבור והזריז משאר האחים.
וידקדקו ז"ל אחר מלת להורות ואמרו להתקין
לו בית תלמוד שיהא מורה שם הוראה שיהיו
השכטים הוגין בתורה. מדע לך שהוא פן
שהרי יוסף כשפרש מאביו היו עוסקין בתורה

45

הגדול של 'ליהודים היתה אורה', שהיא זיוה הודה והדרה של התורה שבע"פ, עכת"ד הג"ר צדוק הכהן בקצרה בחוטפת נופך משלנו.

ה

ין עפ"י הקדמה זו יש לחזור ולבאר דברי הגר"א, דקבלת התורה של פורים היתה השלמה לקבלת התורה של יוה"כ בלוחות האחרונות. ונקדים דהנה ידועים דברי הבית הלוי בדרוש האחרון, שכתב לבאר החילוק בין הלוחות הראשונות ללוחות האחרונות עפ"י ד' הירושלמי במס' שקלים, וז"ל:

ובראי נראה מזה מוכרח לומר דבראשונים היה הכל בכתב, דכל מה שהתלמוד ותיק עתיד לחדש היה הכל נכתב על הלוחות ע"י כתב אלהים שהיה בנס, וכמו מ"ס וסמך שבלוחות דבנס היו עימדים, וכמו כן היה עליהם בנס כל התורה שבע"פ, ועיין בירושלמי דשקלים (ו, א) 'מזה ומזה המה כתובים' [והאי פסוק לתוב גבי לוחות ראשונים] חנינא בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה, הרי להדיא דהכל היה כתוב בהם, ועיין במסכת שבת (קד, א) ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נכוב בוכן בה' רב סרו ורס, תפסה הגמ' הני שלשה תיבות שאינם כלל בעשרת הדברות, ורק משום דכל התורה היה כתוב בהם, ורק אח"כ כשחטאו ונגזר גלות אם יחטאו עוד נתן להם המשנה והתלמוד והאגדה בע"פ משום הטעם דאמר במדרש הנזכר למעלה...

והנה עי"ז שניתן להם אחר כך בע"פ נתעלו בה ישראל מעלה גדולה יותר, דמקודם דכל התורה היה רמזו בהלוחות היו ישראל והתורה שני ענינים, דישאל אם המוקיימים להתורה ושומרים אותה והיו אז בבחינת כלי שמונח בו התורה, וכמו ארון הקודש שמונח בו הס"ת והוא תשמישי קדושה, אבל אח"כ הניתן להם התורה שבע"פ, נמצא דישאל אם בבחינת קלף של תורה שבע"פ, וכמא"כ (משלי ג, ג) 'כתבם על לוח לבך' וכמו שהקלף של ס"ת הוא עצם הקדושה ולא תשמיש, דהקלף והכתב שכתוב בו שניהם ביחד הם ס"ת, כמו כן התורה וישאל כולא חד הוא... ועיין בעירובין (נד, א) אלמלא לא נשתברו הלוחות לא היה תורה מושתכחת מישראל שנאמר 'חרות על הלוחות', דכשהיו מסתכלים בהלוחות ידעו כל הדברים ומה שהיה נצרך להם בהתורה, והשכחה בלימוד התורה נתחדשה אח"כ.

מכאן מדברי הבית הלוי דבלוחות הראשונות היתה כל התורה כולה כתובה על גוף הלוחות בנס, והיינו כל התורה שבכתב וכל התורה שבע"פ, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ועוד דלא היה שייך אז ענין שכחת התורה, ורק לאחר שנשתברו הלוחות הראשונות איבדו ישראל מעלה זו של הלוחות, ולא היה כתוב על לוחות האחרונות אלא התורה שבכתב, ומאז אין התורה שבע"פ נקנית אלא מתוך צער ויגיעה

י"ה
היא
בית
זיא
י"ה
פ"פ
יתן
ני
י"ס
לה
צץ
י"ז
זן
זה
זר
ל
(
ז
ז
ז
ז

46

ב"ן כחטאתיכם (פסוק כא)⁴⁶, והאלות הן אלות הברית, כי הדיבור מפי הגבורה ובלשון עצמו, אעשה, יסרתו (פסוק כח), והכתי (פסוק כד), ולכך אמר אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל (פסוק מד), כי הוא בשמו הגדול נתן הברית הזאת, אבל במשנה תורה אמר אם לא תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו (דברים כח טו), ויזכיר שם תמיד לשון אריזה, ופתח בהן ארור אתה (שם טז), כי הברכה נעדרת מהם, ואמר יתן ה' (שם כד). וזהו מאמר רבותינו⁴⁷ קללות שבתורת כהנים בלשון רבים, ומשה כי אמרן מפי הגבורה אמרן, ושכמשנה תורה בלשון יחיד, ומשה כי אמרן מפי עצמו אמרן, כי הגבורה עשתה משה שליח בינו ובין כל ישראל. ודע והבן כי האלות האלה ירמוזו לגלות ראשון, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו, שכן תראה בתוכחות שאמר ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם (פסוק טו), ואמר להפרכם את כריתו (שם), והזכיר בהם כמות וחמנים וגילולים⁴⁸, כי היו עובדי ע"ז ועושים כל הרעות, והוא שאמר והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח נוחחכם (להלן פסוק לא), יתרה בהם לסלק מהם מקדשו וקבול הקרבנות שהיו לרצון לו במקדש ההוא, והעונשים עליהם חרב⁴⁹ וחייה רעה⁵⁰ ודבר⁵¹ ורעב⁵² וגלות⁵³ כסוף, כי כל זה היה שם כאשר בא כפידוש בספר ירמיהו, ואמר בגלות אז תרצה הארץ את שבתותיה (להלן פסוק לד), כל ימי השמה תשבות את אשר לא שכתה (פסוק לה), שהיו שנות הגלות כשנים אשר בטלו השמיטות, וכן אמר הכתוב בגלות ההוא למלאת דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שכתה למלאה שבעים שנה (דה"ב לב כא), כן התרה בהם וכן הגיע אליהם. אם כן דבר ברור הוא שעל הגלות ההוא דיבר הכתוב, והסתכל עוד בענין הגאולה ממנו שאינו מבטיח רק שיוכרו ברית אבות וזכויות הארץ⁵⁴, לא שימחול עוונם ויסלח חטאתם ויוסיף אהבתם כקדם, ולא שיאסוף את נדחיהם, כי היה כן בעלותם מבבל שלא שבו רק יהודה ובנימין והלויים עמהם מעט ומקצת השבטים⁵⁵ אשר גלו לבבל, ושבו בלדות בעבודות מלכי פרס, וגם לא אמר שישוכו בתשובה שלימה לפניו, רק שיתודו עוונם ועוון אבותם⁵⁶, ומצינו אנשי בית שני עושים כן כמו שהתורה דניאל: חטאנו וערינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותיך וגו' למלכינו ולשרינו ולאבותינו (דניאל ט ה-ח), וכתיב כי בחטאינו ובעוונות אבותינו ירושלים ועמך לתרפה (שם טו), וכן נחמיה התודה⁵⁷, ועזרא אמר מלכינו שרינו כהנינו ואבותינו לא עשו תורתך (נחמיה ט לד)⁵⁸ הרי כי כולם למדו מן התורה שיתודו עוונם ועוון אבותם, וכל אלה דברים ברורים בברית הזאת שהוא באמת ירמוז לגלות הראשון והגאולה ממנו⁵⁹, אבל הברית שכמשנה תורה⁶⁰ ירמוז לגלותו זה ולגאולה שנגאל ממנו, כי הסתכלנו תחילה שלא נרמו שם קץ וקצב ולא הבטיח בגאולה רק תלה אותה בתשובה, ולא הזכיר כעבירות ההם שיעשו אשרים וחמנים ושיעבדו ע"ז כלל, אבל אמר והיה אם לא תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחוקותיו

(דברים כח טו), אמר כי מפני שיעברו על קצת מצותיו שלא ישמרו ויעשו את כולן יענשו, שכן היה בבית שני, כמו שאמרו⁶¹ שבית ראשון מפני מה חרב, מפני ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים, בית שני שאנו בקיאים בהם שהיו עוסקים בתורה ובגמילות חסדים מפני מה חרב. מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם. ולא הזכיר שם⁶² המקדש וריח ניתוח כאשר הזכיר כאן, שלא היתה האש יורדת ואוכלת הקרבנות בבית שני, כמו שהעידו במסכת יומא שם⁶³, ואמר בקללות ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר (שם מט), שבאו עליהם עם רומי הרחוקים מהם מאד, ואמר שם אל גוי אשר לא ידעת (שם לו), גוי אשר לא חשמע לשונו (שם מט), מפני רוב ריחוקם מארצנו, ולא כן בדברי הברית הזאת⁶⁴, כי גלו לבבל ואשור שהם קרובים לארץ ולחמנים כהם תמיד, ויחוס ישראל משם היה⁶⁵, ויודעים לשונם כענין שנאמר, דבר נא אל עבדיך ארמיה כי שומעים אנחנו (מ"ב יח כו), וכן והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ (דברים כח טד), הוא גלותו היום שאנו מפורדים מסוף העולם ועד סופו, ואמר והשיבך ה' מצרים כאניות (שם סח), ובגלותו זה היה שמילא טיטוס מהם ספינות, וכן כתוב בספר הרומיים⁶⁶, וכן מה שאומר שם בניך ובנותיך נתונים לעם אחר ועיניך רואות (שם לב), בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך כי ילכו בשבי (שם מא), איננו הגלות שגלו אבות ובנים, רק השבי ההוא לבנים לבדם והאבות נשארים בארץ, ולא נאמר כן בברית הראשון מפני שגלו גלות שלימה, אבל בברית השני הזכיר כן שהיו הרומיים מושלים בארצנו ולוקחים הבנים והבנות כרצונם, וכן ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' כך כרעב ובצמא (שם מח), היא עבודתנו שעבדנו הרומיים בארצנו, ושריהם מושלים בארץ ומכבידים עלינו עול כבד, ולוקחים גופינו וממונינו כאשר הוא ידוע בספרים, ועוד ראה שאמר יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך (שם לו), כי הלך אגריפס המלך בסוף בית שני לרומי ועל הליכתו שם נחרב הבית⁶⁷, ולא אמר הכתוב המלך אשר ימלוך עליך, אבל אמר "מלכך אשר תקים", רמז לנו יתברך שלא היה ראוי למלוך, ואסור היה להיות מלך על ישראל מדין תורה, אבל הקימו עליהם הוא ואבותיו שלא כדת, כמו שהוזכר זה במסכת סוטה⁶⁸, וכל אלה רמזים כאלו יזכירו כפידוש ענין גלותו זה והגאולה בברית ההיא השנית גאולה שלימה מעולה על כולם, אמר והיה כי יבאו עליך כל הרברים האלה הברכה והקללה וגו' (שם ל א), והבטיח והטיבך והרבך מאבותיך (שם ה), שהיא הבטחה לכל שבטי ישראל לא לששית העם⁶⁹, ושם הבטיח שיכרית ויכלה המגלים אותנו שנאמר ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך (שם ז), והנה אויביך ושונאיך רמז לשתי האומות⁷⁰ אשר ירדפו תמיד אחרינו, ואלה דברים יבטיחו בגאולה העתידה הבטחה שלימה יותר מכל חזיונות דניאל, וכן מה שאמר בכאן ושממו עליה אויביכם (להלן פסוק לב), היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את

שקשה עליו. 60 כפרש"י כי הבא. 61 יומא ט ב. 62 בפרשת כי תבא. 63 כא ב. 64 האמורה כאן. 65 בספר הנאולה (שם עמ' רסח). י"שורש יחזונו משם כמו שאמרו (מספחים טו כ) שלשה חזרו לטענת זכר, וד"ל שישראל חזרו למקום מוצאם והיינו בבל. 66 יוסימן פרק צט. 67 שם פרק סה: יולך אגריפס המלך אל רומא ויגד לגירון הקיסר מלך רומי את כל הדברים האלה וישלח יודון את כסתיאר שר צבא רומי וכו'. 68 פ"א ב. 69 כאשר היה בבית שני שלא עלו אלא שני שבטים שהם ששית מכל שבטי ישראל שהם ששים עשר (לפיש). 70 הנזכרים והנהיגים (יעש ושפעאל) — כאן הלבוש.

כשתחוב על ידי מלאך אלא אף אני, כי ידי תהיה כסם. 46 שכל השבע יהיו נסכמים באותו הדון (מאור חמש). ועיין בריקאנטי ובבחי ביאור עומק הענין. 47 מגילה לא ב. 48 להלן פסוק ל. 49 פסוק כה. 50 פסוק כב. 51 פסוק כה. 52 פסוק כו. 53 פסוק לג. 54 פסוק מב. 55 ע"פ ב"י וריקאנטי, ובמ"ש: והגלוים עליהם מעט מקצת השבטים, ולעצם הענין ראה בספר הנאולה לרמב"ן (כתבי רמב"ן ת"א עמ' רע"ב). 56 להלן פסוק ה. 57 נחמיה א-ז. 58 עי"ש שווידוי והואמר על ידי הלויים ולא ע"י עזרא, וע"ע. 59 וכ"כ הרמב"ן בספר הנאולה (כתבי רמב"ן ת"א עמ' רסז), וראה אברבנאל כאן

דברים

פרק כח

א והיה אם שמוע תשמע בקול יי אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוה היום ונתת יי אלהיך עליו על כל גוי הארץ: **ב** ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגה כי תשמע בקול יי אלהיך: **ג** ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה: **ד** ברוך פרי בטנה ופרי אדמתה ופרי בהמתה שגר אלפיה ועשתרות צאנה: **ה** ברוך טנאה ומשאתה: **ו** ברוך אתה בבאה וברוך אתה בצאתה: **ז** ותו יי את איביה הקמים עליה נגפים לפניך בדרך אחד יצאו אליה ובשבעה דרכים ינוסו לפניך: **ח** יצו יי אתה את הברכה באסמיה ובכל משלח ידך וברכה בארץ אשר יי אלהיך נתן לה: **ט** יקמה יי לו לעם קדוש כאשר נשבע לה כי תשמר את מצות יי אלהיך והלכת בדרכיו: **י** וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליה וראו ממך: **יא** והותרה יי לטובה בפרי בטנה ובפרי בהמתה ובפרי אדמתה על האדמה אשר נשבע יי לאבתיה לתת לה: **יב** יפתח יי לה את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצה בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוח: **יג** ונתתה יי לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות יי אלהיך אשר אנכי מצוה היום לשמר ולעשות: **יד** ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין ושמאלו ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם: **טו** והיה אם לא תשמע בקול יי אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקותיו אשר אנכי מצוה היום ובאו עליה כל הקללות האלה והשיגה: **טז** ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה: **יז** ארור טנאה ומשאתה: **יח** ארור פרי בטנה ופרי אדמתה שגר אלפיה ועשתרות צאנה: **יט** ארור אתה בבאה וארור אתה בצאתה: **כ** ישלח יי בך את המארה את המהומה ואת המגירת בכל משלח ידך אשר תעשה עד השמדה ועד אבדה מהר מפני רע מעלליה אשר עזבתני: **כא** דבק יי בך את הדבר עד כלתו אתה מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה: **כב** יככה יי בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחר ובחרב ובשדפון ובירקון וירפוח עד אבדה: **כג** והיו שמיה אשר על ראשה נחשת והארץ אשר תחמיה ברזל: **כד** ותו יי את מטר ארצה אבק ועפר מן השמים ירד עליה עד השמדה: **כה** יתנה יי נגף לפני איביה בדרך אחד תצא אליו ובשבעה דרכים תנוס לפניו והיית לזעוה לכל ממלכות הארץ: **כו** והיתה נבלתה למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: **כז** יככה יי בשחין מצרים ובטחורים ובגרב ובחרס אשר לא תוכל להרפא: **כח** יככה יי בשגעון ובערון ובתמהון לבב: **כט** והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח את דרכיך והיית אף עשוק וגזול כל הימים ואין מושיע: **ל** אשה תארש ואיש אחר ישכבנה בית תבנה ולא תשב בו כרם תטע ולא תחללנה: **לא** שורה טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרה גזול מלפניך ולא ישוב לה צאנה נתנות לאיביה ואין לה מושיע: **לב** בניך ובנותיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות אליהם כל היום ואין לאל ידך: **לג** פרי אדמתך וכל יגיעה יאכל עם אשר לא ידעת והיית רק עשוק ורצוף כל הימים: **לד** והיית משגע ממראה עיניך אשר תראה: **לה** יככה יי בשחין רע על הברכים ועל השקים אשר לא תוכל להרפא מכף רגלך ועד קדקדך: **לו** יולך יי אתה ואת מלכך אשר תקים עליה אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבתיה ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן: **לז** והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים אשר ינהגה יי שמה: **לח** זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף כי יחסלנו הארבה: **לט** כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת: **מ** זיתים יהיו לה בכל גבולה ושמן לא תסוף כי ישל זיתת: **מא** בנים ובנות תוליד ולא יהיו לה כי ילכו בשבי: **מב** כל עצה ופרי אדמתה יירש הצלצל: **מג** הגר אשר בקרבך יעלה עליה מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה: **מד** הוא ילך ואתה לא תלנו הוא יהיה לראש ואתה תהיה לזנב: **מה** ובאו עליה כל הקללות האלה וירפוח והשיגה עד השמדה כי לא שמעת בקול יי אלהיך לשמר מצותיו וחקותיו אשר צוה: **מו** והיו בך לאות ולמופת ובורעה עד עולם: **מז** תחת אשר לא עבדת את יי אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל: **מח** ועבדת את איביה אשר ישלחנו יי בך ברעב ובצמא ובעירם ובחסר כל ונתן על ברזל על צוארה עד השמידו אתה: **מט** ישא יי עליה גוי מרחק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע לשנו: **נ** גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לקו ונער לא יחו: **נא** ואכל פרי בהמתה ופרי אדמתה עד השמדה אשר לא ישאיר לה דגן תירוש ויצהר שגר אלפיה ועשתרות צאנה עד האבידו אתה: **נב** והצר לה בכל שערך עד רדת חמתה הגבהת והבצרות

ירמיהו

פרק ט

א מי יתנני במדבר מלון ארחים ואעזבה את עמי ואלכה מאתם כי כלם מנאפים עצרת בגדים: **ב**
 וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ כי מרעה אל רעה יצאו ואתי לא ידעו נאם
 יי: **ג** איש מרעהו השמרני ועל כל אח אל תבטחו כי כל אח עקוב יעקב וכל רע רכיל יהלך: **ד** ואיש
 ברעהו יהתלו ואמת לא ידברו למדו לשונם דבר שקר העוה נלאו: **ה** שבתך בתוך מרמה במרמה
 מאנו דעת אותי נאם יי: **ו** לכן כה אמר יי צבאות הנני צורפם ובחנתים כי איך אעשה מפני בת
 עמי: **ז** חץ שחוט לשונם מרמה דבר בפיו שלום את רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו: **ח** העל אלה
 לא אפקד בם נאם יי אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי: **ט** על ההרים אשא בכי ונהי ועל נאות
 מדבר קינה כי נצתו מבלי איש עובר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו: **י**
 ונתתי את ירושלים לגלים מעון תנים ואת ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב: **יא** מי האיש החכם
 ויבן את זאת ואשר דבר פי יי אליו ויגדה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר: **יב** ויאמר
 יי על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה: **יג** וילכו אחרי שדרות
 לבם ואחרי הבעלים אשר למדוים אבותם: **יד** לכן כה אמר יי צבאות אלהי ישראל הנני מאכילם את
 העם הזה לענה והשקיתים מי ראש: **טו** והפצותים בגוים אשר לא ידעו המה ואבותם ושלחתי
 אחריהם את החרב עד כלותי אותם: **טז** כה אמר יי צבאות התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה
 ואל החכמות שלחו ותבואנה: **יז** ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו
 מים: **יח** כי קול נהי נשמע מציון איך שדדנו בשנו מאד כי עזבנו ארץ כי השליכו משכנותינו: **יט** כי
 שמענה נשים דבר יי ותקח אזנכם דבר פיו ולמדנה בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה: **כ** כי עלה
 מות בחלונינו בא בארמנותינו להכרית עולל מחוץ בחורים מרחבות: **כא** דבר כה נאם יי ונפלה
 נבלת האדם כדמן על פני השדה וכעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף: **כב** כה אמר יי אל יתהלל
 חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו: **כג** כי אם בזאת יתהלל
 המתהלל השכל וידע אותי כי אני יי עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם יי: **כד**
 הנה ימים באים נאם יי ופקדתי על כל מול בערלה: **כה** על מצרים ועל יהודה ועל אדום ועל בני
 עמון ועל מואב ועל כל קצוצי פאה הישבים במדבר כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב:

זה היה עקר חטאם: הם לא כבדו את התורה כראוי לה, לא כבדו את היכלי התורה, לא אחזו שהתורה היא דבר חשוב.

סימן לכך שהתורה לא הייתה חשובה בעיניהם הוא, שלא היו מברכים את ברכת התורה. מדוע? הם למדו תורה, אך למודם היה אך ורק במטרה לדעת איך לשמור ולקיים מצוות, אבל לא משום שעצם הלמוד הוא דבר חשוב לעצמו. לכן לא ברכו על התורה, כי הלמוד היה אצלם בגדר הכנה למצוה בלבד. כדי לדעת להניח תפלין מכרחים ללמוד הלכות תפלין, כדי לדעת לבנות סכה מכרחים ללמוד את פרטי ההלכות הנוגעים למצוה זו, וכו' על זו הדרך. וכינו שפה, על הכנה למצוה אין מברכים.

רבי ראובן קרלנשטיין שליט"א הביא הסבר נוסף:

ראובן פוגש ברחוב את ידידו שמעון, לאחר עשרים שנה שלא התראו.
"מה שלום הילדים", שואל ראובן.

"בסדר גמור, ב"ה יש לי מהם הרבה נחת", עונה שמעון.

- "מה הנחת?"

- "אז ככה: יענקל'ה מנהל מפעל בהרצליה פתוח. ומשה'לה עורף דין מצליח..."

- "ומה עם ראובן?"

- "אה, ראובן? גם ממנו יש נחת, הוא אברה, ברוך ה'..."

זו הטענה על כלל ישראל — אומר רבי ראובן. התחלת הנחת צריכה להיות: "ברוך ה', יש לי בן אברה!!" אבל הם לא ברכו בתורה בתחלה, למוד התורה לא היה חשוב כל כך בעיניהם, ואת לומדי התורה לא החשיבו לפי מעלתם האמתית.

זה היה העוון שבגינו נחרב הבית, ואת העוון הזה צריכים אנו לתקן — לכבד את התורה ואת לומדיה, לכבד את היכלי התורה.

זמנים. הלכות תעניות פ"ה

יך שבע תעניות וכו'. מפוסק שם בגמרא (מעוט ט"ו). שולחן אה"ק ומפרש דמי שיהא חסר תפלה ופסוק הוא: ובכל תענית וכו'. מפוסק גפי' כג' פדקים (דף כ"ו) שם נעלה במעט ופוסק הרמב"ם ז"ל דבכל מ"ג קלמרי בין בראשונה בין באחרונה דמי בלחודות ברוקא סוף ליה למתני כמה אלו ימרות על הלשונות ויף בזמן הזה הדין ק' ויה דעם רבינו אע"פ שלא נהנו כן הוא עיקר:

יג ירדו לחם וכו'. כגמ' ר' יהודה בגמרא ס' קור פנינות האומר (דף כ"ה): והלכה טוחים דר"י נמו שמואל בהלכות: **פ"ה א יש שם וכו' ואלו הן יום ג'** בתשרי וכו'. ד' ימי הלכות הללו מפורשים גריד' פ"ק (דף י"ט): וסי' דברים

שארית כ"ו נחמה וסי' שארית בהשעם חבב בולן מפורש בהשעם גפי' כג' פדקים כמ"ט (מעוט כ"ו):

ד וארבעת ימי וכו' צום הרביעי יח י"ו בתמוז וכו'. זו פסוק ד"ט עם פ"ק דרי"ק (דף י"ט): שהיא מקום המכוס על סדר הדשים וכן הלכה:

ה ונהגו כל ישראל וכו'. תלה רבינו עקיב' נמנה לסי' שמואל בבראשית שם שנתן שם שלום דרבינו לכשינה כמ"ק סן לשמן ולמספה לין שלום ולין גזרה ודעה על כל ישראל דלא מתעניין דלא לין מתעניין חוץ מתענית תשעה בלב האילן ונכפלו כו' לר"ת. ועכשיו נהנו הכל מ"ט רבינו והרי הן חובה על כל ישראל עד שינה כמ"ק:

ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בבר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם תוקעין בחצרות ובשופר באחת כמו שאמרנו: **יך שבע תעניות האלו כל מקום שנתרין אותם שם.** אחר שמתפללין ויצאין כל העם לבית הקברות יבוכין ומתחננים שם. כלומר הרי אתם מתים כאלו אם לא חשובו מדרכיכם. ובכל תענית מתעניות הצרות

שנתרין על הצבור מתפללין תפלה נעילה בכל מקום: **יג ירדו לחם בשמים עד מתי יורדו יופסקו הצבור מן התענית.** משירדו בעומק הארץ החריבה שפא. ובטענות מפרשים. ובעניות עד שירדו בעומק שלשה מפרשים:

פרק חמישי

א יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כד' לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשי הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו ענה עד שגרים להם ולנו אותן הצרות. שזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם וכו': **ב** יואלו הן יום ואשלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכתב נהלת ישראל הנשאת וסיבב להתם גדלות. ועשירי בשבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמזוק. וי"ו בתמוז חמשה דברים אירעו בו. שנתברו הלוואות. ובטל התמיד מכות ראשון. והובקעה ירושלים בחורבן שני. וי"ז אפוסמטוס הרשע את התורה. והעמוד צלם בודבל: **ג** ותשעה באב חמשה דברים אירעו בו. נגוד על ישראל במדבר שלא יבנסו לארץ. והרב ונחבתו בראשונה ובשנייה. ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבות מישראל והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח. ונפל ביד הרומיים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן בית המקדש. ובו ביום המוכן לפורענות חרש מורנוסורפוס הרשע את ההיכל ואת סביבו לקיים מה שנאמר ציון שדה תחרש: **ד** וארבעה ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה צום הרביעי וצום החמישי וכו'. צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי. וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי. וצום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי. וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי: **ה** ונתנו כל ישראל בזמנים אלו להתענות

א טור ס' חק"ט מתי' סוף דלפני כ"ו: **ב** פ"ה וקמ"ב

לחם משנה

הלל המוריות דכפי שקיס וילפת בים הקיום הכי הוא כאלו מנה אותם במשנה דמין להשיב שנתן כל אחד אפר על רגליו כפי שקיס וילפת בים הקיום מילתא דדמי להאי הוי אלא דמתני' לא תשעם למתן כל מילי דלפני: **הרי אתם טורים באלו וכו'.** גמ' (שם דף ט"ו). שילגו למה וילפס למה הקבוצה ר' לוי כו' מה ור"ת חד אמר הרי לון תשיבם לשפך כמחם וחד אמר כפי שיקשו עליו מפיס דתמיס כפי בנייהו איכא בנייהו קברי עמיס. וסירסי' וי"ל קברי עמיס במקום שאין קברי ישראל נלקח דתמיס אפילו על עמלן לולא ביש עליו ע"כ. ומלך דרבינו ז"ל דספק כמ"ד הרי לון כמחם הוליס לקברי עמיס במקום שאין קברי ישראל ולכן סתם רבינו ז"ל וכמו וילפס למה הקבוצה קמחא ומפרש שפון ז"ל הרי לון תשיבם לשפך כמחם ע"כ. שנתים כאלו אם לא תחור כמסיה אע"פ שפון ז"ל הלפון משמע על כללורה: ובכל תענית מתעניות הצרות כו'. כן דעם הראב"ד ז"ל מהכנה מהני' דתמרות על הלשונות דכתיבנא וכו' דג' רלשונות לין הדברי מוכנה דלע"ג דלויא בריתא כפי"ק (דף י"ג): דלמרה לין כין ג' רלשונות ללמשניות אלא שכללו מותרין בעשית מלככה וכו' דתשעה דלכל שאר הדברים שים כדר דמו שם דלפיקור מיירי כמסלה לא מיירי ומ"מ הדין כן מטעמא דכחז הר"ן ז"ל בר"ס ס' פסח דתעניות ח"ג כין דלמרה נהני' ודלע"ג דלמשניות וכו' לישנה כהנה עיקר וליה לן דמריא דלפיקור מיירי כמסלה לא מיירי. והעור ז"ל דלית ליה כפי' הק"ט דלחירותא אומרים נעלים ומשמע דלא בראשונה ובשאלמיות כדכחב שם הרב"י ז"ל אפטר דלית ליה דרך כהנה דרבי חיי ללו הכנה הוא וליהו נמי לא אמר אלא מהמנין דיקא דקדוק בעלמא דהא אע"פ דמי אלו אמרין דעיר כדכחב הנוק' וי"ל כמנה דוכי. וכ"מ מתי' שיר דהאי שיר בים הקבוצה ושקיס וליה ליה חירולא שירמלי לשל דהם כלילים כמח"י. וה נראה עמנו ז"ל:

פ"ה ב והובקעה ירושלים בחרבן [בית] שני חמ"ג דתענית דקרא ליום הרביעי לא הוי אלא בני השום דהובקעה העיר בני' מ"ה השפא עבדין ליה כ"ו מופי שחרין בים שני העור לן והובקעה העיר ב"ו. וכ"מ " בענה דעבדין ליה מפיס דמחך מלך בבל ידי על ירושלים כחרבן בים דלפון הוי לנו לעשות ליום אשר סמך לך ידו על העיר כחרבן בים שני דלמיר לן. וי"ל דשאנו סכא דכחל היה בחדש אפר ולין קיפול לטותו ב"ן גי' ל"ו כלל השם הומטס חלוקים. ובהא דהובקעה העיר כחז הרב"י ז"ל כפי' הקמ"ט דנגמלם נפיק מקמ"א ולא דק אלא נמלה הוא דמקרא לא נפיק אלא בהשעם: והקמ"ט צלם בריב"ל. רש"י ז"ל (דף כ"ו): גרים הויעמד קמ"א

תהנות מייבנות

יך "ויל תעור שם ויתאן לבית הקברות לחותן כלומר דרי' אנו נבטום אם לא הויהם עליו משעם שדוכין עני קיום הרפלה לחותן שם ע"כ: **ב** [8] ר"ת נהיר למה י"לית לאכול ביום נהיר שהיה שביע' ליהודה ואע"י דאבירין כ"פ ספני דלמיר ל' יום אם אמרה איז עריבה אין שוללן עליה את השבת וצום נהיר דבר קבלה ודבר קבלה כדכ"י תורת אפילו חבו מותר דאבירין ע"כ ר"ת קרי ליה צום. וק"י לית ששן וכו' עי' ר"ז מתעני ר"ז אין מתעני ולכך הוא רשות ומותר לה לאכול ע"כ במאמר. ונראה

הוא אומר וכו' הרשע בני [הארץ] רבינו וסם מרישין ותוקעין ומריעין וכן בכל כרכה ורכה וכו'. מפורש כלן דכפאומר להם מקטו עושים הקאיפה קודם וכשחזר הרשע עושין ההרועה קודם וכן הטור כפי' הק"ט עי' ספר דה בראשונה הויר מר"מ ולח"כ הויר הוירעה וקאיפה ומחזקת מר"מ. ועל זה הפיר ע"ד הוירף אלא שלל הויר כמון בהמקא אומר להם מקטו וכו' הרשע. ולפסח דסוכין דלון זה אלא בהמקדש ולא יעשו בו טעם כרוז ולכן אזי מתיי על הרב"י ז"ל שכלב כסותן הק"ט על דברי הטור ז"ל וי"ל שהא מפרש דלע"ג דעם אהא הוי אומר להם מקטו ופעם אהא הוי אומר להם רבינו לא הוי אלא לחלק כבוד לחיטה כמו למקשה אבל לעולם הוי מר"מ ואלא בדברי הרמב"ן שכמה דעשר המורה כדר הניס כשהי אומר הקטו הוי תוקעין ומריעין וכשהי אומר להם רבינו הוי מריעין ותוקעין ומריעין ע"כ. דלך אפטר לחלק על דברי הרמב"ם ז"ל דכרייהא כריכה הוא דכתיבנא ועוד הויר הויר רלף כדברי הטור ז"ל שמוק עליו. וליתי גריכא אחרת דתמנה לו כדברי הטור ז"ל שחומר שכלן מוקט מר"מ ולתי גריכא כדכחבנו כדברי הטור ז"ל ויהי חסמנה כדברי הנחמה: **ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים.** כן מובא במשנה וכרייהא דהוי שבע פעמים דכפוק כרכה נוהל ישראל דליתא תמנין השם כרכה קלמרי שם כרייהא דתוקעין ומריעין ותוקעין. וקשה דכפרקא קמא אמרין לין פוסתון מ' תעניות על הלוצר שנתן ר"ח החרושה ע"כ. וי"ל שכן מוסיפין ו' כרכים ולכל אה' ג' חרושה. והשפא קשה דכ"ה הויר דהא חויה' שלם אחרות כרכה נוהל ישראל אלא ש"ל דלא מני אלא כהרועות שחלוו חממה כרכה הטקפות:

יך שבע תעניות אלו וכו'. אחר שמתפללין וילפין כל העם לבית הקבוצה משמע דלין ילפין לבית הקבוצה אלא כו' תעניות האחרונות ולא בלמשניות וקשה דנדהיא אחר רב גפי' (מעוט י"ג י"ד). וכתמנין ביק כמלמך ומירוח על הראשונות ולא מני כ"ד כרכה משמע דהם שין ל"ד כרכה וסיבב לאו שויהא השום דתשיב לה בלדך פדקין וכמה הוי אמר דכ"ד נמי תשיב ליה בלדך פדקין ולא הוי שויהא משמע דכל דלא תשיב בלדך פדקין דויהא דתינה וכ"ד כרכה ודלאו שויהא ומהך טעמא דיקא סלל"ג דלית כפי' נעילה בלמשניות מלמא שני לה בני ימרות דליכא לחומר דנעילה תשיב לה ללדך פדקין ומ"מ הר"ן ז"ל בר"ס ס' פסח דתעניות וכו' סא דנית הקבוצה דלא תשיב לה בלדך פדקין אי' איהא דליתא כו' האחרונה ולא בלמשניות אמאי לא מני לה מפני וכן הוי דמחמסין כשקיס דמשמע דליתא בלמשניות אמאי לא מני לה מני דלא תשיב לה בלדך פדקין. וי"ל

ומנים. הלכות תעניות פ"ה

מגיד משנה

על אצו ואלו ועל רטו וכו' ועל ערי יהודה ועל המקדש ועל ירושלים, ודעת רבינו שבכל אלו הדברים הם שיש קרעים אלו וכנס שעל אצו ואלו הם כיר ועד שמגלה אל לנו הוא דקין לאלו, והנשנים אמר אברהם לא נראה כן מן הנתי' שהרי שני במוסקמא לא הסוו לאצו ולאמו אלא לאצו בלבד אכל בכלי וכל הנשנים שעלו עד שיגלה את לנו לא הסוו, עכ"ל. ואף דעת הרמב"ן ז"ל נראה כן ופי'ע מהלכות כלל יבאחר:

יח היה הולך ובא לירושלים הולך ובא וכו'. ירושלמי שמעון קמטרה שלל לרי אלא בגין דאנא אמר וסליקא לירושלים בכל שעה א"ל מוך ל' אין אהה לרין לקרוע לאמר ל' יום אהה לרין לקרוע ע"כ:
יש כל הצומות האלו עתידים ליבטל וכו'. שנאמר ויהי ליום יום יחידים לששין וכו' והאמת והשלום אהבו:

רשאי הוא לשללן למללן ללקטן ולתופרן כמין סולמות:

יח היה הולך ובא לירושלים הולך ובא ו[ו]תוך שלשים יום אינו קורע קרע אחר, ואם לאחר שלשים יום חוזר

סליק הלכות תעניות

וקורע: ימין כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה שנאמר כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו:

סליק הלכות תעניות

לחם משנה

שם דקויר דלא הושוו אלא לאצו בלבד וכן ברבנו לא הזכיר אלא מגלה את לבו וקורע ואינו נמאח ולא הזכיר השאר אף על פי שבגרייתא הוהא הושוו לאצו ולאמו

הנהרות מייטוניות

יח [1] בדיושלמי שמעון קמטרה שאל לרי הויא בר אבא בנן אמר דאנו רמי וסליקא לירושלים כל שעה מתי שאקיע אל תוך ל' יום אי אתה זקוק לקרוע:

סליקן לחו הלכות תעניות

הנהרות מייטוניות מנהני תשעה באב

שיד לומר לא ימשו בפקד, וגומר סדר קדושה ואומר קריש ומדלג התחבול לוי שבבר אבד באיבה שרם תפלת, אבל לפני איבה אומר קריש מול כפנים אחרת, ויש מקומות שאין מרדנין התחבול אלא בלילה אחר התפלה אבל בשחר אומר אותו כפי שבבר סיניא קדוה ואומר קצת סמוך דתחטא בפישי וכן נהגו ברוסבוריק, ואם מוצאי שבת היא מוכרז קדום ותהלה איבה בא"י אפ"ה בורא מאורי האש בן נמצא בשם רש"י אה על היום אין מברלין כפי שא"ל לטעום וגם ליעקא אי"א ליתבה דילמא אתי לסיכר כדאיתא בפי' בכל מקומות ומבואר בהלכות שבת בפי' כ"ש לסיכר לא יבריל על היום עד מוצאי חשעה באב אז יבריל על היום כדאמרינן בפי' ע"פ מי שלא הבריל במוצאי שבת מבריל והרין כל השבת כולה עד יום ר"ה, ויש מי שאומר לרין גם על הכשמים בליל חשעה באב ול"ל ולא תהוה רבותיו בן ואין אושרים ויהי נעם אלא אחר קדוה מבריל אחר קדושה, אבל רבינו אליקים היה אומר לתחבול ובא לציין באילו לא היה מוצאי שבת כדי לחודד ולקטש על רבאיהו ארי הקדוה, ולומר בתפלתו כשאר ימי תעניות צמר ותחון ואמר עניי בשאר ימי תעניות ודלא כ"ל, שלא תהינן לאוסי' בתפלת יתר שמים שחם תפלתו, ואומר קדוה בתפלה כפנהג המקום ואין אושרים תחנה ולא ודאי רדום ולא אל ארץ אפ"ה אפילו אם חל להיות כיום ה' אבן בשם רבאיהו סרב שיש למיך ארץ אפ"ה וכן נהגין כ"ש מקומות אם חל בירושלמי, וקריין ל' בתורה מבי תוליד עד נתיין לך כל הסיים ותשלשי מפקד באסוף באריותא פ' בני העיר, ואחר הקריאה אומר קריש ונעלם מ"ה ומתירי למקומו וישוב הרין לארץ ואומר קדוה כפנהג המקום ואח"כ עומד ופותח באשד' ויש מקומות שנהגין לומר למצנע ויש מקומות שאין אושרים, ואמר ובא לציין באסוף בירילת וגימיר סדר קדושה וקריש בלא תחבול וישב ע"ג קרקע ולא ע"ג ספסלים עד תפלת הכנת, ע"כ:

קרב תשעה באב במצחה נהגו שלא לומר תהוה משום ראיורי טועה, אחר תפלת הכנת תולכים לבתוהם ואוכלים סעודה דתפסקת, ונהגו ליבטל כסעודה זו ע"ג קרקע ואוכלים כעיים כסעודת וקדוה הויא דאכל בראבוי נה בינה כמגוללת אף אבילות וכו', ותולדין כעגלים קדום תהלה תפלה ערבית ואם שבת הוא אין חוללים עד אחר שיאמר תהוה כ"כ לבר שלח צבור הוא תולין קדום מפני הסדוק, ובסעודה תפסקת תהוה רבותי שלא למין ב' וכן כתב רב שיריא שנהגו כן כל ה"ח שבארץ ישראל אלא כל אחד מברך לעצמו על שם ישה ברך וירום ואם כן לא ישוב ל' לאכול יתר כדי שלא יתרחיב כיוון, וכדיושלמי נוסחן ואיבעו ליה לשערי' אם היה תולין לשער בין בני ארם סעוד יחדי וכן איתא בתלמוד שלנו, ורבינו משולם אפ"ה כשאכל עם ל' בידך לבדו וכן נהג אחריו ר"ת, ואם שבת הוא לא ישנה דבר כסעודתו כדלעיל בהלכותא ה', אמנם בבגדי שבת נהגו לשנות קצת כשבת דאין מרדלין כל בגדיהם כשבת ו' כבשאר שבתות ליראות קצת סיניא אבילות, השבת הולכין לבר'ח ותפולין ערבית כמו בפנים אירוח אמנם בנחת ובעצמן בדרך אבילות, ואחר תפלה ערבית נוסחים קריש כבשאר ימות השנה וישב תהוה לארץ וקדוה איבה כדאיתא באיבה רבתי וכן כפי' סופרים, ויש שם כפי' סופרים תפילת רות ושיר חשירים ונעלה קצת מברך בא"י אפ"ה אקב"ו על סקא מגילה, וכ"כ רבינו שפירא וכן נהג מדר"ם לאומריה בנחת, כשנסיים תהוה עד תשיבו ה' אלך אומר חקלה כל אחר הפסוק כקול ריש וחרור תהוה וטוטר תהוה ותחול אבוי ה' מה היה לנו איי רבשה ודאית את תהוה איי ואי טה היה לנו, וכן תולין כל פסוק באמצע או ואי מה היה לנו כפנהג ע"ה איהו ח' לעולם תשב ומשם ודלאת נוסר בברשותה, ותקלה ענין הפסוק תשיבו כששם הראשון, ואומר קדוה כפנהג המקום וקריש ואמר ובא לציין וברילת וקריש ואי בריתי עד ואחר קריש וישב תהלה, ומקטש משום דאסור בתלמוד תהוה ואין

הקדמת מגיד משנה להלכות מגילה וחנוכה

ההלל וענין בכל הימים שנקרא בהם שהיא מדברי סופרים, ומבאר ב"ז כ"כ פלג היו קוראין אומו כותן חכמי המשנה והנמרח:
פרק רביעי נמכר בו משפטי ההלכה כשלמות כמה נהוה הם מדלוקין וכלי זה זמן ושיעור השמן וכלי זה עמון והם אסור ליהנות ממנו, וכלי זה מקום מניחין אומו ומדלוקין אותו וכו' הם הראשיים להדליק, והם אדם נפטר מפני שמדלוקין כשגילו, ונפחים הפרק כביאור מעלה המנוה ושהיא קודמת לקדוש היום, והלמי כן נמכר עבר בינו קודם לגר חטטה מפני השלום, ומנס רבינו נפסרו זה כשיטה ולא כשלוס:

פרק ראשון נמכר בו הממייבים בקריאה חמן קריאת המגילה ומלוטי לפי חלוק המקומות:
פרק שני נמכר בו לכות המגילה והסגרה ופסקה, והאסור מן העניי והאכל בימים אלו, והממייב לעשות בהם מהשמחה ומשלוח מנוח ומתנות לאצונוים, ונפחים הפרק כביאור שמגילה זו המקיים לעד וזכרה לא יסוף מועדו:
פרק שלישי נמכר בו ענין הנס שארע בזמן המנוכה בימי בית שני, וחיוב ההדלקה כשמונת הלילות, וקריאת ההלל כשמונת הימים, ומשך לוח ביאור קריאת

וסבת זה הקדר מוציאת, שיש להקדים מגילה למנוכה לפי שקדמה בזמן ולפי שהיא כסמני הקדש, ואמר זה אין לרין להם עטם רק לקדר ספיקו כל אחד מענינה אלו בלוי הן שתי הלכות מותלקות, והסבה כנאן להקדים ביאור הממייבים והזמן לביאור הפרק הסדר אשר נענין המפור, ויחא ל' לפי שאין המנוה הוהא מן התורה אלא מדנביהם וענין המבואר תמנה כמבואר הוא מה שנקדים רבינו שהוא הזמן, ועיקר פרק ראשון הוא כביאור הזמן, וכיבאר הממייבים והזמן ג"כ בכלל בפרק ראשון בהלכות שופר, וענין פרק שני מן האסור בו נמכר אפ"ה סקד' ע"ה ויש להקדים המנוחה נמנוה הוא מפני זה הסבה לפי שאין מוציאתין כל כך כמבואר כמו קריאת המגילה, ואפ"ה שכתבו ימי השנה ושמחה אינו מנואר אסור ההסדר וההענין כמבואר כביאור, ועוד שזה הביאור הוא אפילו בלמד הראשון שאין קורין את המגילה, ועוד שדיוט שהקריאה הוא עיקר ואלו להקדומו: פרק שלישי ענין שני דברים מלוקים ההלכה וקריאת ההלל וכל אחד כפי עצמו, וכיבאר רבינו פרטי ההלל בפרק זה וענין קריאתו לפי שהוא כולל ימים רבים יותר מן ההלכה: פרק רביעי כבר נזכר להם נמכר, ומבאר שאין בדברי רבינו מוקדם ומאוחר אלא כעטם נכון לקוח מן האמת ונמנה, ויבטל ביאור סבת סדר הלכות אלו: